7md

Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | 2023 m. sausio 20 d., penktadienis, Nr. 3 (1452) | 1,90 Eur | www.7md.lt

Dailė | **M**uzika | **T**eatras | **K**inas | **F**otografija

2
Koncertai Sausio 13-ajai atminti

4
Valerijus Panasiukas – apie „Rusišką romaną“ Vilniaus senajame teatre

6
Arūno Baltėno paroda „Namų tyloj“

7
Pokalbis su režisieriumi Tadu Montrimu

11
„Žiemos ekranuose“ Marcelio Carné „Galiorkos vaikai“

12
Nauji filmai – „Sausis“, „Salų tyla“

Sigita Mikalauskaitė spektaklyje „Pasirinkimas“ L. Vansevičienės nuotr.

Atmintis virsta kūnais

„Pasirinkimas“ Vilniaus teatre „Lėlė“

Ieva Tumanovičiūtė

Naujausias Vilniaus teatro „Lėlė“ spektaklis suaugusiems „Pasirinkimas“ – visų pirma įstabus estetinis potyris: paslaptinga ir stebuklinga erdve virtusioje Didžiojoje scenoje mįslingai sklando žmonių ir manekenų kūnai, jų fragmentai, sudarydami keisčiausias jungtis, šokdami prieštaringus jausmus keliančius šokius. Viename jų vyriški torsai be galvų susijungia su aktorių kojomis, kurdami groteskiškas būtybes, virstančias siurrealiu lytiniu aktu. Šis ir daugelis kitų spektaklio vaizdinių patraukia originalumu, grožiu ir kuria nuolat kintančias, nevienareikšmes asociacijas bei prasmes.

Tame atgyjančios materijos (ženklinančios vidinius išgyvenimus) ir žmogaus šokyje išryškėja sumaištis ir beprotybė bei gebėjimas tai įveikti – manekenų dilbiais pailgintų rankų judesiais šokėja plečia aplink save šviesos ratą. Režisierė ir lėlių dailininkė Gintarė Radvilavičiūtė spektaklį kuria pagal Holokaustą patyrusios ir Aušvico koncentracijos stovykloje išgyvenusios psichologės Edith Eger romaną „Pasirinkimas“. Sunkiai suvokiamas žiaurumas ir baisumai yra atitolinti bei estetiškai apibendrinti, nes pagrindinė scenos kūrinio, kaip ir knygos, tema – ne siaubingi ir nežmoniški įvykiai, bet juos išgyvenusiųjų išsilaisvinimo iš šios patirties kelionė.

Spektaklyje kuriama paslaptis ir iliuzija išreiškia vidinę sumaištį ir nerimą. Scenoje pagrindinė veikėja Edita (Sigita Mikalauskaitė) juda kaip lėlė, sklendžianti ore. Ne iš karto perpranti jos levitavimo paslaptį, kyla abejonė, ar grakščiai juda jos pačios, ar dirbtinės kojos. Šis šokis, kuriame susijungia režisierei Radvilavičiūtei svarbūs gyvo ir negyvo elementai, kelia ypatingą, virš tikrovės pakylėjantį įspūdį. Panaši baugi nuotaika bei paslaptingas šokėjos ir žmogaus pavidalo lėlės susijungimas, jųdviejų šokis įsiminė iš režisierės spektaklio „Smėlio žmogus“ (Vilniaus teatras „Lėlė“, 2014), sukurto pagal E.T.A. Hoffmanno apsakymą, jos braižas taip pat atpažįstamas „Doriano Grėjaus portrete“ (Vilniaus teatras „Lėlė“, 2018), tačiau ne tik iš savito raiškos priemonių stiliaus, bet ir iš žvilgsnio, nukreipto į žmogaus vidų.

„Pasirinkime“ prisiminimų šmėklos įgyja vizualų Radvilavičiūtės sukurtų lėlių-manekenų pavidalą. Nuogas ant šono gulinčios plikos moters manekenas, tikroviškas kaip vaškinė skulptūra, begalviai vyrų torsai su išraiškingais nugaros raumenimis, suaižėję biustai, galvos ir kojos – šie gelsvi, šviesios odos žmogaus kūno pavidalai, išnaros ir fragmentai sklando juodoje scenos erdvėje (scenografė, kostiumų dailininkė Julija Skuratova). Jie – tarsi prisiminimų nuotrupos, jų faktūroje atsispindi laikas.

Nukelta į 6 psl.

Laisvės viltis neišblės niekada

Koncertai Sausio 13-ajai atminti

Daiva Tamošaitytė

„Baltijos mišios“. Jungtinis choras. Dirigentas Artūras Dambrauskas

Ž. Ivanausko nuotr.

Sausio 12 d. Šv. Jonų bažnyčioje vyko koncertas, skirtas Lietuvos laisvės gynėjų dienai, Baltijos šalių kovai už nepriklausomybę paminėti ir karą išgyvenančiai Ukrainai. Pradžioje estų, latvių ir lietuvių chorai atliko ukrainiečių kompozitoriaus Myroslavo Skoryko „Melodiją“ (solistė sopranas Erika Kviatkovskaja, dirigentas Artūras Dambrauskas). Po dainingo, jausmingo kūrinio žodį tarė Seimo Kultūros komiteto pirmininkas profesorius Vytautas Juozapaitis. Jis pabrėžė, kad prieš 32 metus tą naktį iš sausio 12-osios į 13-ąją įvyko bene pagrindinis naujausių laikų lietuvių tautos mūšis: „Tą lemtingą naktį, susikibę rankomis, mes turėjome tik vieną ginklą: žodį „Lietuva“ ir dainas. Dainas, kurias dainavome prie Televizijos bokšto, ir netgi tuo metu, kai rusofašistų tankai važiavo ant gyvų žmonių, mes nesitraukėme, nors ir buvo baisu. Žinojome, kad niekas kitas, be mūsų, neapgins garbės. Šiandien mes, trys broliškos valstybės, kaip tuomet, Baltijos kelyje, susikibusios rankomis vėl dainuojame. Ir tai yra mūsų stiprybė prieš tuos žvėris, kurie niekina visa, kas žmogiška. O mes dainuojame. Ir šiandien giedame šioje šventovėje garbei tų, kurie padėjo savo nekaltas galvas, paaukojo savo gyvybę tą naktį, ir tų, kurie šiandien Ukrainoje gina ne tik savo šventą žemę ir Tėvynę, bet ir visų mūsų laisvę ir ateitį.“

Toliau skambėjo Valstybinio choro „Vilnius“ iniciatyva sumanytas, ilgai brandintas ir pirmą kartą trijų Baltijos šalių kompozitorių – Ülo Krigulo, Rihardo Dubros ir Donato Zakaro – sukurtas penkių dalių kūrinys „Baltijos mišios“. Pasaulinę premjerą atliko dviejų „Grammy“ laureatas Estijos filharmonijos kamerinis choras (meno vadovas Tonju Kaljuste), Valstybinis choras „Latvija“ (meno vadovas Maris Sirmaisas) – didžiausias choras Baltijos šalyse, minintis 80 metų sukaktį, ir Valstybinis choras „Vilnius“ (meno vadovas Artūras Dambrauskas). „Vilnius“ pasižymi nacionalinės muzikos sklaida, lanksčia ir įvairia prieiga prie repertuaro bei auditorijos, tarptautiniais projektais ir yra vienas svarbiausių šalies kolektyvų. Solo partijas atliko Erika Kviatkovskaja, Eglė Čičinskaitė-Samoilovienė, Laimonas Bendaravičius, Pavelas Hontsa, Paulius Klangauskas ir Marius Turlajus. Jungtiniam chorui dirigavo Artūras Dambrauskas.

Statiškų, tęsiamų sąskambių, tonaliai klaidžiojančių solisto tonų prisotintos pirmosios dalys *Requem aeternam* ir *Kyrie*, parašytos esto Krigulo, šiuolaikinėmis priemonėmis perteikė tekste glūdinčias skausmo, liūdesio emocijas ir mintis, anot kompozitoriaus, padedančias ištverti sunkumus. Lietuvio Zakaro sukurta *Credo* – kur kas judresnio, įvairesnio ir platesnio garsinio arsenalo kompozicija, artima bažnytinės muzikos tradicijai. *Credo* labai gerai skambėjo dėl aiškios ir lanksčios muzikinės kalbos, turtingų ritmų ir tembrų, įsismelkiančios faktūros. Latvio Dubros *Sanctus et Benedictus* ir *Agnus Dei* užėmė visos kompozicijos didžiąją dalį, skambėjo viena po kitos kaip kontrastingų paveikslų galerija. Tai plačios, lėtos, siekiančios perteikti sakralinius jausmus drobės, džiugūs, judrūs, kapotų ritmų epizodai, paskui fuga, teigianti Dievo šlovę ir išlaisvinimą, ir daugybė kitos įvairios, giliamintės muzikinės medžiagos, į kurią tiesiog buvo malonu panirti.

Džiugu, kad šis koncertas dar sykį paliudijo senas ir gilias trijų Baltijos šalių chorinės muzikos tradicijas, glūdinčias istorinėje ir etninėje sklaidoje, peraugusioje į profesionalią kūrybą, ir tai, kad jos sėkmingai tęsiamos. Stilistiškai skirtingais potėpiais nutapytos mišios skambėjo įspūdingai ir su kiekvienos šalies chorinei tradicijai būdingu koloritu, tačiau viską vienijo bendra idėja ir profesionali sakralinės muzikos rašymo patirtis. Neabejoju, kad šis kūrinys taps viena iškiliausių chorų repertuaro puošmenų.

***

Sausio 14 d. Nacionalinėje filharmonijoje vykęs koncertas „Laisvės šviesa virš Baltijos“ teikė tarytum pasaulietinį žvilgsnį į skaudžias ir mums brangias temas, renginio koloritas buvo trapesnis, lengvesnis, bet ne mažiau įsimenantis. Štai pradžioje, pritemdžius šviesas, nuskambėjo Viktoro Cekalos aranžuota ukrainiečių liaudies daina, ją pagriežė šio vakaro solistė smuikininkė Dalia Kuznecovaitė, Nacionaliniam simfoniniam orkestrui dirigavo estas Erki Pehkas. Paskui smuikininkė atliko Pēterio Vasko koncertą smuikui ir orkestrui „Tolima šviesa“. Beje, šis kūrinys, inspiruotas Gidono Kremerio, slepia dviejų muzikantų asmeninių išgyvenimų turinį (vaikystės prisiminimus, knygas, bendrą mokslą ir pan.), bet nežvelkime pernelygliteratūriškai, o pasvarstykime, ką kompozicija perteikia muzikine kalba.

Dalia Kuznecovaitė, Erki Pehkas ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras

D. Matvejevo nuotr.

Niūraus kolorito opusas prasidėjo lėta, rečitatyvine *Andante* įžanga. Pirmoji kadencija neryžtingai atskleidė būsimą dramą. *Cantabile* įvedama ilgesinga tamsių tonų melodija, laipsniškai ir emociškai perauganti į neramų *Mosso*, sujaudintą, šokinio pobūdžio temą. Antroji kadencija – jau platesnė, dainingesnė, pereinanti į *Cantabile agitato*. Ta pati teminė ir tonacinė medžiaga įgyja dar veržlesnių ritmų, kuriuos nutraukia skausmingi flažoletai ir lėtas epizodas, kupinas tragiškos lyrikos. Jį vėl keičia nerami, dramatiška mizanscena, vedanti į trečiąją kadenciją – ir vėl su solistui keliamais techniniais uždaviniais. Labiausiai išplėtota kadencija perauga į makabrišką valsą, o šis – į *Andante* ir pasinėrimą į buvusią nuotaiką. Ekspresyvų kūrinį smuikininkė griežė susikaupusi, valingai ir racionaliai.

Kuznecovaitė atliko ir Ülo Krigulo jai dedikuotą koncertą smuikui ir orkestrui „Debesų kūryba“. Tai taip pat garsinių efektų ir niuansų nestokojanti muzika: ilgai apsistojama neapibrėžtoje būsenoje, tarsi žaidžiama, – čia labai svarbus orkestro vaidmuo, solistės partija yra tik dalis bendro plano. Kapoti, „pasišiaušę“ epizodai, pasikartojančios ritminės formulės atskleidė karo nuojautas. Charakteringa koncerto kadencija. Opusas baigiamas kulminacija – potvynio įvaizdžiu, kuris išnyksta, lyg stebint jį iš paukščio skrydžio.

Antroje koncerto dalyje įvyko Arvydo Malcio kūrinio premjera – girdėjome 25 minučių trukmės Simfoniją Nr. 5 „Vakarykštis pasaulis“. Tai buvo vakaro akcentas. Vieno talentingiausių mūsų dienų kompozitorių kūriniai nuolat įtraukiami į valstybei svarbių datų paminėjimą. Ir neatsitiktinai. Malcys – ne tik savo braižą subrandinęs itin produktyvus autorius, bet ir Nacionalinio simfoninio orkestro violončelininkas, Rūtos Prusevičienės žodžiais, „reziduojantis kompozitorius“. Tai leidžia iš arti matyti orkestro darbą, ištobulinti orkestruotę, technines galimybes. Bet, manau, ne tik tai lemia jo kūrinių populiarumą ir įvertinimą. Malciui svarbus pasaulinis, civilizacinis lygmuo, ir šioje simfonijoje atsispindi jo įvardinta pasaulio krizė, katastrofos nuojauta.

Pirmoji simfonijos dalis – *Moderato tranquillo. Misterioso* – tai intriguojanti grėsmių kupina įžanga su fortepijono, arfos partijomis, timpanų, lyg atūžiančios audros, šuorais. Čia atsiskleidžia fantastinė muzikinė scena, kurioje instrumentai veikia kaip šokantys personažai. Šios muzikos raiškos priemonės padeda atskleisti pragaro, tamsių jėgų siautulį ir, pasak kompozitoriaus, yra tartum pragaro mėsmalė ir katile besisukanti neapykanta, pagieža... Bakchanališką sceną keičia

Nukelta į 3 psl.

Kalėdinis sezonas Niujorke

Įspūdžiai aplankius garsiausias koncertų ir operos sales

Darius Kučinskas

Šiais metais greta tiesioginės stažuotės pagal Fulbrighto stipendiją Stanfordo (JAV) universitete buvo galimybė šventinį laikotarpį praleisti Niujorke. Seniai norėjosi čia stabtelėti ir bent epizodiškai susipažinti su šio megapolio, dar vadinamo Didžiuoju obuoliu (*Big Apple*), muzikiniu gyvenimu. Žinoma, suspėti į visus Niujorke šventiniu laikotarpiu vykstančius renginius neįmanoma. Kaip ir bet kuriuo kitu metu. Nes čia kasdien – kelios dešimtys įvairiausių koncertų, spektaklių, parodų, susitikimų... Teko rinktis. Pasirinkau „nugriebti grietinėlę“ – aplankyti tik pačias žymiausias sales ir pasiklausyti tik geriausiųjų. Taigi, per Kalėdų ir Naujųjų metų šventes aplankiau: „Carnegie Hall“ kur išklausiau Georgo Friedricho Händelio oratoriją „Mesijas“ (gruodžio 21 d.), Metropoliteno operą su Giuseppe's Verdi „Aida“ (gruodžio 27 d.), „Broadway theatre“ klausiausi Andrew Lloydo Weberio „Operos fantomo“ (sausio 3 d.), Metropoliteno operoje – Verdi „Traviatos“ (sausio 5 d.), Linkolno centre – koncerto su Niujorko filharmonijos orkestru ir pianiste Yuja Wang (sausio 6 d.).

Be koncertų, taip pat teko apsilankyti Metropoliteno, Bruklino, Niujorko miesto muziejuose ir net dalyvauti paskaitoje-pristatyme Niujorko lietuvių bendruomenei (Lietuvių susivienijimo Amerikoje patalpose), kur pasakojau apie tai, ką dabar tyrinėju – lietuviškus ritinėlius pianolai.

Bendras aplankytų koncertų ir salių įspūdis, be abejonės, puikus. Tikriausiai neverta net diskutuoti apie muzikantų profesionalumą, atlikimo kultūrą ir meninį lygį. Viskas nepriekaištinga ir pačios aukščiausios kokybės. Tad savaitė Niujorke tapo išties puikiais „kvalifikacijos kėlimo“ kursais.

Pirmiausia nustebino suvokimas, kad visi šie pasaulinio žinomumo kolektyvai susitelkę visiškai nedideliame, mažiau nei vieno kvadratinio kilometro plote. Pridėjus dar garsiąją Juilliardo mokyklą, šiame mažyčiame Niujorko lopinėlyje susikoncentruoja vos ne pasaulinis centras, savotiška muzikantų Meka.

Kitas nuostabą sukėlęs dalykas buvo tai, kad, pasirodo, visi šie kolektyvai ir institucijos gauna tik dalinę (apie 50 proc.) valstybės paramą. Kita dalis finansų surenkama iš įvairių rėmėjų. O rėmėjai savo dosnumu tiesiog pribloškia, nes gali sau leisti per metus paaukoti ne vieną ir net ne keliasdešimt milijonų dolerių. Pavyzdžiui, stambiausias privatus „Carnegie Hall“ rėmėjas – „The Weill Family Foundation“ – 2023 m. koncertiniam sezonui skyrė net šimtą milijonų! Nežinau, ar galime tokius dalykus lyginti su mūsų šalies situacija. Atrodytų, tai apskritai nelygintina. Nors esminiai veiklos principai yra tie patys.

Labai malonu prieš renginį gauti išsamų bukletą, kuriame ne tik koncerto programa, bet, pirmiausia, išvardinti rėmėjai ir visi atlikėjai (orkestro muzikantai ir choristai). Taip pat išspausdintos svarbiausių atlikėjų biografijos, aprašyta salės istorija, jos įranga, fiziniai duomenys ir akustinės savybės. Ir dar pateiktas viso koncertinio sezono kalendorius. Taip esi nepastebimai ir labai mandagiai įtraukiamas ne tik į vakaro, bet ir į viso sezono, visos kultūrinės erdvės kontekstą.

Kas yra kitaip nei Lietuvoje ar Europoje? Tai stipresnis, sakyčiau, atsipalaidavimo pojūtis. Orkestro muzikantai į sceną renkasi po vieną, kada kiekvienam patogiau. Kartais atsineša ir greta pasistato buteliuką vandens ar termosą arbatos. Muzikantai neskuba sėstis į savo vietą, pasikalba su salėje pastebėtais draugais, pažįstamais, apsikeičia naujienomis su greta sėdinčiais kolegomis. Prieš pat koncertą į sceną išeina pirmasis smuikas. Jam parodomas ypatingas dėmesys, nes jis turi suderinti orkestrą. Dėl to publika jį pasitinka plojimais, kaip ir dirigentą.

Keistokai atrodė ir tai, kad į salę žmonės renkasi su paltais. Galbūt todėl, kad rūbinėje prašoma papildomo mokesčio. Nors sėdėti salėje ant kelių pasidėjus paltą nėra nei patogu, nei estetiška, taupūs amerikiečiai gaili kelių papildomų dolerių rūbinei, nesvarbu, kad už bilietą mokėjo šimtą ar daugiau...

Palyginti su mūsiške, amerikiečių publika kur kas emocingesnė, mėgstanti atvirai reikšti savo emocijas. Ji visuomet audringai pasveikins efektingą solisto numerį ar sukels ovacijas po jaudinančios subtilių jausmų kupinos lyrinės scenos. Ir visuomet paprašys „biss“! Tad visi čia pasirodantys atlikėjai iš anksto turi parengę po vieną ar net kelis papildomus kūrinius, nes žino, kad taip lengvai publika jų neišleis.

Yujos Wang koncertas Lincolno centre (*David Geffen Hall*) D. Kučinsko nuotr.

Tikėjausi išgirsti Yujos Wang bisą. Bet rytiniame koncerte ji jų negrojo (tą dieną ji skambino ryte ir vakare). Užtat vakariniame koncerte, kaip sakė kolegos, pianistė atliko net tris bisus.

Visų klausytų koncertų atlikėjai yra patys žymiausi, bet ir tarp jų galima išskirti „nerealius“. Susidarė įspūdis, kad visi tobulai grojantys ar dainuojantys muzikantai susitelkę Metropoliteno operoje – solistai, choras, orkestras. Gal tai lemia atlyginimai (apie įspūdingus Metropoliteno muzikantų atlyginimus sklinda legendos)? Gal kolektyvo ar salės prestižas? Gal konkurencija? Kad ir kaip būtų, jie visi yra tiesiog dieviški. Tad tokiame kontekste gan keistokai pasirodė „Carnegie Hall“ orkestro trimitininkai, keliose „Mesijo“ vietose bandę būti „nepriklausomi“ ir nuo dirigento, ir nuo solistų... Ką gi, net ir geriausiems pasitaiko ne pačių sėkmingiausių koncertų.

Apie ką dar privertė susimąstyti šie kalėdiniai Niujorko koncertai? Apie Lietuvą... Apie mūsų kultūrą, apie jai skiriamą dėmesį ir finansavimą, apie pačių menininkų profesinį meistriškumą ir atsakomybę publikai. Ir kažkaip šventinė nuotaika išsisklaidė, liko tik viltis ir geresnių laikų ilgesys. Su šia viltimi dar bandžiau pasitikrinti, ar tame pasaulio muzikos olimpe galima atrasti bent kokį lietuvišką elementą – kompozitorių, atlikėją, dirigentą. Akylai peržiūrėjęs visus bukletus, deja, nieko neradau. Ar tai reiškia, kad mes neturime atlikėjų, pajėgių pasirodyti pačiose geriausiose koncertų salėse? Istoriškai žvelgiant, buvo ne vienas ir ne du pasaulio olimpe blykstelėję muzikai (daugiausia išeivijos atstovai). Iš dabartinės kartos taip pat turime ne tik Lietuvoje žinomų atlikėjų, kompozitorių. Bet didžioji dalis mūsų muzikų, kurie vietinėse draugų recenzijose kartais įvardijami vos ne genijais, savo žinomumą bando formuoti neretai namų muzikavimą primenančiais koncertais ir vadinamosiomis barterinių mainų gastrolėmis ne pačiose žymiausiose užsienio salėse. Taigi, lieka tik geresnių laikų ilgesys ir viltis. Ir kalėdinių koncertų įspūdžiai iš Niujorko.

Atkelta iš 2 psl.

paukščių ir aušros pragiedrulis – taip ir matai margaspalvius paukščius, purpčiojančius nuo vienos šakos ant kitos. Aukšti registrai, styginių *sul ponticello*, fantastiniai arfos *glissando* užburia, trūksmingi štrichai kuria greitai besiplėtojančio veiksmo įspūdį ir prikausto dėmesį, pereina į kitus ritmus, vaizdingus pučiamųjų pasirodymus. Egzotiški paveikslai, efektingi vaizdiniai galėtų net implikuoti klimato kaitos realijas, nes primena džiunglių pasaulį. Bet tai išties žmogiškų jausmų ir patirčių džiunglės, viliojančios ir, matyt, pradingsiančios. Kompozitorius stilistiškai valdo būsenas, koloritą, potvynius ir atoslūgius, jo muzika alsuote alsuoja. Aukštame registre griežiantys styginiai (*sul ponticello*, flažoletai), arfa, marimba, fortepijonas, trikampis, pasak kompozitoriaus, – tai lyg tylus virpėjimas, kažkas labai tolima, vos girdima, tik nujaučiama, lyg kažkas nerealaus, tai rojus.

Erki Pehkas, Arvydas Malcys ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras D. Matvejevo nuotr.

Po dangiško (rojaus) epizodo vėl sugrįžtama į žemiškąją kovą, kurią simbolizuoja žemi orkestro balsai, pasažai. Pastarieji turi dvi linijas: medinių pučiamųjų ir styginių. Ant šios medžiagos dar klojamas ritminis perkusijos planas (4 tamtamai, timpanai, 4 bongai, *gran cassa*, lėkštės), du trimitai *con surdini, frulato*. Šis epizodas išauga į kulminaciją, į *bruscamente*, kada visas orkestras grubiai, ritmizuotai groja šešioliktinėmis. Toliau *furioso* – kiekviena orkestro grupė skirtingai pradėdama groja virtuozinius, aukštyn kylančius pasažus ir dalį užbaigia klasterių chaosas, kuris, vis leisdamasisi registrais, *diminuendo* ir *ritenuto*, baigiasi žemiausiais orkestro balsais: tuba, bosiniu klarnetu, fagotais, violončelėmis ir kontrabosais. *Adagio sostenuto*, *Misterioso* – tai sugestyvus minties apibendrinimas. Pasigirdusi Ludwigo van Beethoveno „Mėnesienos“ sonatos pirmosios dalies tema, atliekama fortepijonu (Marija Grikevičiūtė), skamba kaip idealus praeities atspindys, kurį ima gožti chaoso (styginių) atvašynai. Tai labai iškalbingas fortepijono partijos ir orkestro tonacinis disonansas, neatitikimas, išreiškiantis civilizacinio lūžio būklę. Simfonija sudėtinga, daug poliritmijos, politonalumo. Įtaigus kūrinys ir elegantiškai perteikta jo idėja padarė puikų įspūdį.

Visa koncerto programa labai sugestyviai atskleidė permainų, nerimo, paslaptingų virsmų nuotaikas. Kadangi programoje buvo trys šiuolaikiniai dar negirdėti kūriniai, trys skirtingos stilistikos autoriai, jos visumą buvo nelengva suvaldyti. Bet dirigentas Erki Pehkas ir jį supratęs orkestras visa tai profesionaliai suliejo į darnią visumą.

Pavojingi žaidimai ant istorijos bėgių

Mariaus Ivaškevičiaus ir Oskaro Koršunovo „Rusiškas romanas“

Valerijus Panasiukas

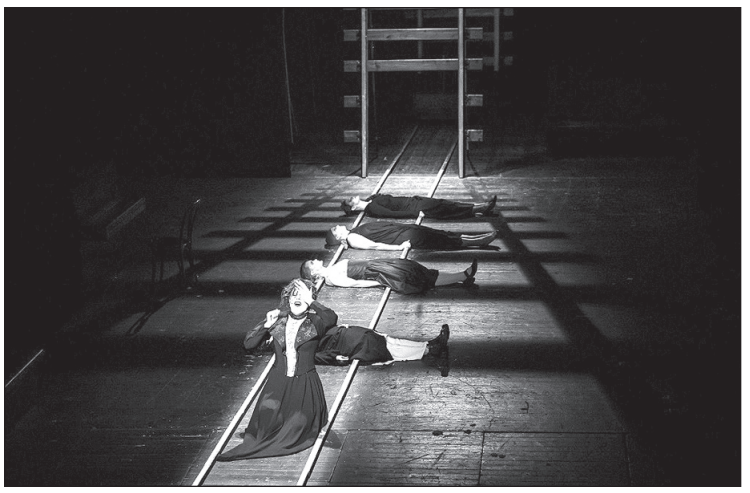

Scena iš spektaklio „Rusiškas romanas“ L. Vansevičienės nuotr.

D. Matvejevo nuotr.

Valentinas Novopolskis ir Nelė Savičenko spektaklyje „Rusiškas romanas“

Jau ne vieną dešimtmetį filologai pasakoja tokį anekdotą. Neva Amerikoje į Vladimirą Naboką kreipėsi jo studentai, prašydami vesti seminarą, skirtą romanui... „Anna Karamazoff“. Šio iš tiesų neegzistuojančio kūrinio pavadinimas tapo XX a. kinematografo šedevro – Rustamo Chamdamovo filmo (1991 m.) – pavadinimu. Ir dar – savotišku užsieniečiams būdingų stereotipinių rusų romano suvokimų (pagal juos, kūrinio autorius yra „Tolstojevskis“) įkūnijimu.

Šį kultūrinį nesusipratimą, šį kazusą, kaip ir gana tvirtą vidutiniam statistiniam europiečiui būdingą „paslaptingos rusų sielos“ suvokimą, prisimename kalbėdami apie Mariaus Ivaškevičiaus „Rusišką romaną“.

Kitas filologinis anekdotas. Neva Aleksandrui Blokui buvo papasakota apie vieną jauną poetą, kuris skundėsi, kad Blokas jam trukdo rašyti. Į tai Blokas tariamai atsakęs: „Aš jį suprantu. Man trukdo Levas Tolstojus.“

Tikriausiai „Ivaškevičius“ yra vienas skambiausių šiuolaikinio lietuviško meno vardų ir vienas iš tų jo personažų, kurių talento mastas ir visuomeninis temperamentas „trukdo gyventi“ (arba „gyventi ramiai“). Reikia deramai įvertinti jo beribę drąsą, pademonstruotą rizikinguose intelektiniuose meniniuose žaidimuose. Marius Ivaškevičius narsiai kursto laužus ant istorijos bėgių, rizikuodamas sukelti žmonių pasipiktinimo gaisrą arba žūti po negailestingo krovininio traukinio – akademinio mokslo – ratais.

Paėmęs už rankos, jis iš gūdžios praeities tamsos į nūdienos šviesą išveda ir sutemų personažus (pvz., Kazį Pakštą ir Andrių Tovianskį), ir neliečiamus švyturius (Immanuelį Kantą ir Adomą Mickevičių). Jie, iki tol nebylūs ir statuliškai nejudrūs, įgyja kalbą ir judesį, dėsto savo mintis ir atlieka poelgius. Savaime suprantama, šiuo atveju autoriui yra būtinas mūsų protėvio Adomo azartas ir ryžtas duoti vardus viskam aplinkui. Labai lengva sutemų personažams priskirti tai, kas tavo paties sugalvota, tačiau priversti „švyturius“ skelbti tiesas – išties be galo sudėtinga.

Žinoma, galima pasitelkti sovietinių dramaturgų patirtį. Pernelyg negudraudami, jie į savo personažų – vadų – lūpas įdėdavo jų istorinių prototipų (Lenino ir Stalino) išspausdintų kalbų fragmentus. Beje, Ivaškevičiaus „Mistre“ Adomas Mickevičius, apimtas pranašo ekstazės, deklamuoja savo paties parašytas „Vėlines“. Bet net ir šį kaktomušišką citavimo atvejį paaiškina personažo elgesio logika – iš anksto autoriaus nulemta logika. Ivaškevičius begėdiškai siūlo jo paties sukurtą realaus herojaus istorijos transkripciją. Ir šis simuliatorius, šis surogatas pasirodo esąs meniniu požiūriu įtikinamas ir tikroviškas, sukelia skaitytojo ir žiūrovo pasitikėjimą.

Išties, autorius savo mastu prilygsta jo iškiliems herojams tiek suvokdamas pasaulį ir žmones, tiek gebėdamas sukurti meniškai reikšmingą tekstą. Ivaškevičius, kaip dramaturgas, sumaniai pasakoja istorijas – tikras ir pramanytas. Jo sukurti dialogai – tai virtuoziškumu užburiančios fechtavimo dvikovos, o platūs monologai prilygsta „dieviškiesiems ištęstumams“, kurie būdingi Wagnerio operoms.

Ir „Rusiškas romanas“ (2018 m. versija) nėra išimtis. Tiesa, šiuo atveju akivaizdžiai matome kiek kitokius uždavinius ir naujas technologines priemones. Rizikuoju darydamas prielaidą, kad būtent ši pjesė – tai savotiška anekdote minimo romano „Anna Karamazoff“ versija, tiksliau – žaidimas stereotipais, kaktomušiškas, ne silpnų nervų žmonėms skirtas žaidimas smulkiais karoliukais, kurį taip mėgo Hermannas Hesse.

Natūraliai kyla klausimas: kokiais būtent stereotipais autorius sumanė pavojingai žaisti ant istorijos bėgių? Jų daugybė, tačiau šis daugybiškumas ne tik apsunkina žaidėjo gyvenimą, bet ir užtikrina (kaip liudija rezultatas) laimėjimą.

Pirmasis stereotipas – tai plačiai paplitęs „rusų romano“ ir jo nacionalinės specifikos suvokimas. Antrasis – kiekvienas išgalvotas personažas būtinai privalo turėti realų prototipą. Trečiasis susijęs su tuo, kad kultūroje radosi ir funkcionuoja genijaus mitas. Ketvirtasis tiesiogiai susijęs su pirmuoju. „Rusų romano“ suvokimas provokuoja profaniško savo esme darinio, jau minėto „Tolstojevskio“, atsiradimą. Todėl Ivaškevičius su užsidegimu neria į vadinamąją *dostojevščiną* ir sukelia „nervingą isteriškumą troboje“, tiksliau, gimtajame lizde – Jasnaja Polianoje esančiame name ir jo apylinkėse. Pavyzdžiui, Sofjos replikose girdime Dostojevskio herojams būdingas intonacijas ir spėjame esant Dostojevskiui būdingą sintaksinių konstrukcijų specifiką. Tiesa, kad būtų geriau suvokiamas terminas *dostojevščina*, derėtų paaiškinti, jog jis vartojamas kalbant apie dvasinį herojaus lūžį ir nestabilumą, aštrius ir prieštaringus dvasinius išgyvenimus, jo sudėtingą psichologinį blaškymąsi, galimus psichikos sutrikimus ir ribinį veiksmų padrikumą, o prie būdingų tokių herojų charakterio ir elgsenos bruožų priskirtini pasmerktumas, nuolankumas, įpročiu tapę vidinis konfliktas ir kančia.

Nelė Savičenko, Juliana Volodko ir Inga Jankauskaitė spektaklyje „Rusiškas romanas“ D. Matvejevo nuotr.

Beje, viename iš savo interviu (jeigu, aišku, interviu galima tikėti) Ivaškevičius prisipažįsta, kad jaunystėje buvo susižavėjęs šio rašytojo kūryba. Ar ne iš ten – iš jaunystės, iš skaitytojo patirties – kilo „Rusiško romano“ personažai, jų kalbos, poelgiai ir ta karikatūriška velniava, įkūnijama Vladimiro Čertkovo, kurio pavardė susijusi su rusišku žodžiu „velnias“.

Tada Ivaškevičių ir imta paviršutiniškai suvokti kaip „šiuolaikinį Fiodorą Dostojevskį“, kuris „jam būdinga šiuolaikine maniera kartais su groteskine potekste rašo apie istorines asmenybes, priskirdamas joms šiuolaikines mintis ir godas“ (Olga Nikiforova).

„Rusiškame romane“ aptinkame nuostabų naratyvinį paradoksą. Pagrindinis stereotipas, tai yra pats Levas Tolstojus kaip istorijos herojus, eliminuojamas iš veikiančių asmenų sistemos ir automatiškai virsta tam tikra nematoma įcentrine jėga. Tai nėra nauja XX a. dramaturgijoje. Vertėtų prisiminti kad ir Michailo Bulgakovo „Paskutines dienas“, kur „viskas apie Puškiną“. Bet tuo pat metu pačios „rusų poezijos saulės“ saulėlydis vyksta už sceninio veiksmo ribų.

Pagrindinio herojaus nebuvimas Ivaškevičiaus pjesėje – tai žaidimas su Levo Tolstojaus mitu, kuris aktyviai funkcionuoja kultūroje jau antrą šimtmetį. Mitas – tai tam tikras idealus darinys, mitas – tai vardas, eliminuojantis kūną su visomis jo fiziologinėmis apraiškomis ir galimais sceniniais pakaitalais. Ir šiuo atveju profaniškas mitas rimuojasi su plačiai paplitusiu stereotipiniu įsivaizdavimu, kad genijus yra amžina saulė, spindinti arktiniame vienatvės ir nesupratimo (pirmiausia kalbant apie artimiausius giminaičius) šaltyje.

Tuomet banaliame trikampyje – gyvenimiškame ir literatūriniame – pakeičiamas vienas elementas. Trečiuoju Levo ir Sofjos sąjungos elementu tampa visas pasaulis. Būtent su juo stoja dvikovon ištikima ir mylinti žmona, paversdama didingą dievų kovą mūšiu už teisėtą sutuoktinį. Ir tuomet „Rusiškame romane“ galutinai imtų triumfuoti jaunuoliška *dostojevščina* ir siejama su šeimoje bei buityje kylančiomis problemomis *bytovucha*, jeigu ne...

...jeigu ne viską gelbstintis Ivaškevičiaus žaidimas su kitais iš eilės einančiais stereotipais. Visiems gerai žinoma, kad menas siejamas su gyvenimu kaip vynas su vynuogėmis. Bet geriantiems visuomet norisi sužinoti derliaus metus. Iš čia kyla tvarus įsivaizdavimas, kad kiekvienas išgalvotas personažas turi savo realų prototipą. Pavyzdžiui, egzistuoja net kelios versijos, kas tapo Anos Kareninos prototipu. Ir visi įsitikinę, jog Levas Tolstojus, panašiai kaip Gustave'as Flaubert'as, galėtų sušukti: „Levinas – tai aš!“

„Rusiškame romane“ žaidimas būtent šituo stereotipu lemia, kad fantastiškai sukeičiamos vietomis dvi realybės – meninė ir nemeninė, tai yra išgalvota ir reali. Veikėjams, atėjusiems iš Tolstojaus romano ir Tolstojaus šeimos, sceninėje erdvėje tampa priimtinos autoriaus žaidimo taisyklės. Jie paklūsta jo valiai ir yra susidomėję savo pradinių vaidmenų ir funkcijų nepastovumu. Dėl šių blykčiojančių realybių Ivaškevičiaus tekste atsiranda tam tikra prasmių anfilada, per kurią juda „apžavėtas klajūnas“ – skaitytojas ir žiūrovas.

Atrodytų, keista kalbėti apie išgalvotus personažus, kurie ir šiaip paklūsta autoriaus valiai. Tačiau kartais herojai savivaliauja, pažeisdami pirmykštį sumanymą. Pavyzdžiui, taip pasielgė Puškino Tatjana...

Nepaisydamas reguliarios realybių kaitos, „Rusiškame romane“ Ivaškevičius tiksliai pavaizduoja personažų elgsenos trajektoriją. Jų

Nukelta į 5 psl.

Tiltas tarp tradicinio ir šiuolaikinio cirko

Pokalbis su žonglieriumi Kasparu Bujanausku

Gintarė Žaltauskaitė

Jaunas cirko artistas Kasparas Bujanauskas vaikystę praleido cirko palapinėje ir išbandęs įvairius triukus pasirinko žongliravimą. Šis žanras patraukė dėl jam reikalingo užsispyrimo ir stiprios valios: negali ilsėtis nė dienos, privalai treniruotis, kad išlaikytum įgūdžius, o nukritusio kamuoliuko klaida kur kas akivaizdesnė nei padaryta kolegų.

Vaikystėje Bujanauską įkvėpė žonglierius Anatolijus Fiodorovas iš Sankt Peterburgo, jo dovanotas išskirtinių matmenų kaladėles jis naudoja iki šiol. „Ši dovana man buvo tarsi paskatinimas, kad ir aš galiu tapti tikru žonglieriumi. Iki tol konstruodavau kaladėles iš „Lego“ detalių, suklijuotų lentučių bei įvairių kitų priemonių, kokių tik rasdavau. Buvau septynerių ar devynerių metų, kai su šiomis dovanotomis kaladėlėmis pirmąsyk pasirodžiau kaip solo žonglierius. Be abejo, nuo to laiko mano suvokimas ir stilius labai pasikeitė. Seku europietišką žongliravimą, ši kryptis patraukė dėl dinamikos, čia nėra užfiksuotų detalių. Žaviuosi Wesu Pedenu (Wesley Jefferson Peden) ir Jay Gilliganu, atvira jų mąstysena. Jie kuria pasirodymus šiuolaikinio žongliravimo scenai ir savo darbais atveria akis kitiems. Labai smagu juos stebėti. Manau, žongliravimas – atviriausia ir interpretuoti leidžianti forma. Ji suteikia labai daug galimybių – ne nuolat kartoti kitus, bet kurti naujus dalykus, pavyzdžiui, išrasti niekada nenaudotus elementus“, – mintimis dalijasi cirko artistas.

Bujanauskas pasakoja, kad yra keletas pagrindinių būdų žongliruoti, o jų pavadinimai kilę nuo vietovės. Europietiškas žongliravimas – dinamiškas, artistas juda ir šoka kartu su žongliruojamais objektais. Rusiškas žongliravimas reikalauja susikaupimo, žonglierius didžiąją pasirodymo dalį stovi vietoje, dirba jo rankos, krūtinė. Amerikietiškas žongliravimo būdas taip pat gana statiškas, tačiau paplitęs kaip sportas, vyksta čempionatai, ši šaka net pretenduoja į olimpines žaidynes. O meksikietiškas žongliravimas išsiskiria ekspresyvumu ir greičiu, žonglierius laksto po visą areną. „Mane kaip žonglierių labai žavi tai, kaip skiriasi požiūris į žongliravimą įvairiuose žemynuose. Kada nors taip pat norėčiau dalyvauti čempionate. Ten skaičiuojama labai matematiškai – siekiama nustebinti ne piešiniu, bet triuko sudėtingumu ir kiekybe“, – sako artistas.

Augdamas jis matė įvairių cirko meistrų ir jų triukų, tačiau pripažįsta, kad labiausiai tobulėti šioje srityje jam padėjo tėvai: „Nepamiršiu, kaip tėtis sykį išmetė mano maišelį su žongliravimo reikmenimis. Tai nutiko po to, kai porai savaičių buvau apleidęs treniravimąsi. Galiausiai reikmenis atgavau, tačiau tai buvo stiprus paskatinimas, kad reikia nuosekliai dirbti ir tobulėti.“

Pasak Bujanausko, jei žonglierius nesitreniruoja dvi savaites, atrodo, tarsi reikėtų mokytis iš naujo, daug visko atsiminti. O stebint kitų tradicinio cirko atlikėjų kasdienybę kildavo įvairių emocijų. „Mano tėtis buvo fakyras, atlikdavo triukus su ugnimi ir vaikščiodavo ant stiklų. Žiūrėdavau į jį ir spėliodavau, kodėl jis visai nerepetuoja. Tik vėliau supratau, kad jam nereikia eilinį kartą savęs deginti, žaloti, kai triukus galės atlikti per pasirodymą. O man visąlaik sakydavo: „Eik repetuoti!“ Iš vienos pusės, tai skaudindavo, bet galiausiai supratau, kokie skirtingi yra cirko žanrai, reikalaujantys individualaus dėmesio ir pasirengimo. Jei akrobatas gerai neištemps kojos, susirinkę žiūrovai galbūt to nepastebės, o štai ant žemės nukritęs kamuoliukas atkreips visų dėmesį“, – lygina artistas.

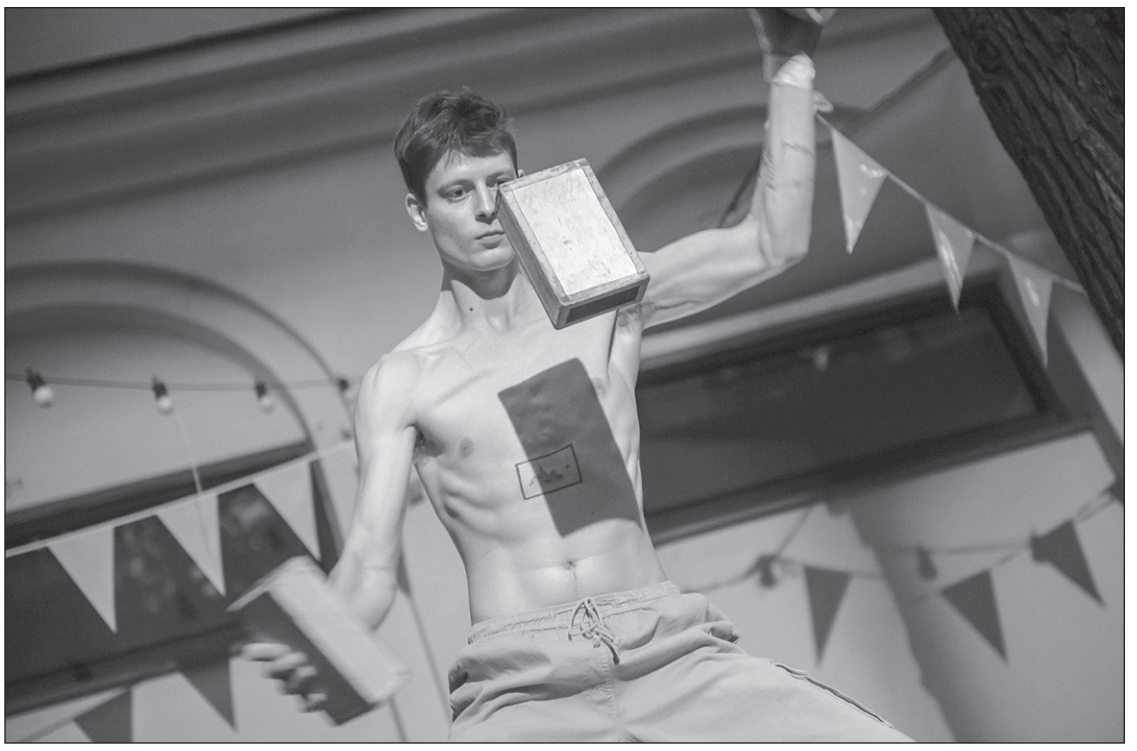

Kasparas Bujanauskas pasirodyme „7 minutės“ D. Putino nuotr.

Tradicinio cirko šeimoje užaugusiam Bujanauskui ryškiausi vaikystės prisiminimai – vasaros, praleistos namelyje ant ratų, pažintys ir susitikimai su vis naujais vaikais, atvykus su cirko trupe gastroliuoti į įvairius miestus. „Prieš išvažiuodami namuose kaskart visi minutėlei atsisėsdavome ant sofos ir patylėdavome, tarsi vienas kitam linkėdami geros, sėkmingos kelionės, – prisimena artistas, – o tada judėdavome. Tokios išvykos būdavo kiekvienais metais. Kai atvykdavome į cirko miestelį, pirmosiomis dienomis smagiai dairydavausi žiūrinėdamas, kiek šįkart bus jaunimo. Cirke turėjome tradiciją drauge su visais vaikais rengti nedidelius pasirodymus, per kuriuos sezono metu demonstruodavome iš suaugusiųjų išmoktus elementus ir triukus. Artistai paskolindavo savo įrangą, o mes visus sukviesdavome ir rodydavome savo programą.“

Užaugęs cirko užkulisiuose, jis nepatyrė jų magijos ir paslapties, tačiau su malonumu stebėdavo, kaip atlikėjai po pasirodymo atgyja, repetuoja prieš pasirodymą ar net po jo, šviesoms jau užgesus.

Šiuo metu Bujanauskas pasirodo drauge su įkurta trupe „Būda“ (*būda.collective*), aktyviai dalyvauja įvairiose kūrybinėse dirbtuvėse, seminaruose. Artistas mano, kad kolegos jį laiko unikaliu tiltu tarp tradicinio ir šiuolaikinio cirko, bei tikisi, kad tokia ir yra jo misija. „Kartą per diskusiją su režisieriumi Gildu Aleksa palietėme šiuolaikinio ir tradicinio cirko atskirtį. Nors užaugau apsuptas tradicinio cirko ir pasirinkau žonglieriaus kelią, noriu pažinti ir šiuolaikinį cirką bei juos sujungti – draugauti, keistis idėjomis, kad cirkas būtų tiesiog cirkas. Nors šiuolaikinis ir tradicinis cirkas – du skirtingi dalykai, jie kyla vienas iš kito. Jei šios dvi platformos draugautų ir keistųsi artistais, mintimis, idėjomis, repeticijų salėmis ir galimybėmis bei pasiūlymais, galėtų gimti daug gražių dalykų“, – neabejoja artistas.

Mokydamas žongliravimo meno šįmet prasidedančioje šiuolaikinio cirko neformaliojo švietimo programoje Visagine Bujanauskas žada čia išsugdyti bent du būsimus žonglierius. Ateityje jis taip pat planuoja šiuolaikinio cirko studijas užsienyje ir tikisi, kad būtent šiuolaikinio cirko srityje jo laukia daugybė gastrolių.

Atkelta iš 4 psl.

sceninės egzistencijos parabolė yra nulemta, kaip nulemtas geležinkeliu riedančio sąstato maršrutas.

Ir štai vėl bėgiai. Savo pjesėje Ivaškevičius visiems ir kiekvienam atskleidė tai, kas akivaizdu. Jis aptiko lemtingą Levo Tolstojaus ir Anos Kareninos – autoriaus ir jo personažo – likimų priklausomybę nuo geležinkelio.

Ir vėl stereotipas. Iš viso tankiai apgyvento ir daugybės įvykių prisodrinto romano stereotipiškai išskiriama ir sąmonėje fiksuojama tik viena linija: Ana – meilė – traukinys. Todėl kaskart, kai režisierius arba choreografas imasi inscenizuoti romaną, smalsuoliams kyla tas pats klausimas: ar garvežys bus?

Ivaškevičiaus kūrinyje Levo Tolstojaus ir Anos Kareninos likimus sujungia geležinkelis, įprasminantis loginį žemiškosios būties finalą. Beje, garsiam Ukrainos scenografui Daniilui Lideriui geležinkelis – pagrindinė metafora, viso Tolstojaus romano leitmotyvas. Juk būtent vizualus geležinkelio įvaizdis tapo prasminiu jo sukurto maketo karkasu. Tiesa, Lideris kažkodėl manė, kad Ana ne šoko po traukiniu, o tiesiog nesėkmingai mėgino sustabdyti traukinį, kuriuo važiavo Vronskis.

Tuo metu Sofjai iš Ivaškevičiaus pjesės traukinys – tai mirtis, kurią laisva valia pasirinko jos vyras. Ji ir pati (ar iš rimtųjų, ar nelabai) mėgino pulti po vieno iš riedančių pro šalį traukinių ratais.

Anot Bertolto Brechto, istorikas išlaiko distanciją, vertindamas praeities įvykius ir žmonių pozicijas. Ivaškevičiui istorinio atstumo idėja tampa iš esmės reikšminė ir yra sėkmingai įgyvendinama laikantis ironiško (tiesa, skirtingo intensyvumo) požiūrio į savo personažus. „Rusiškame romane“ sukuriamas autoriaus rimtumo įspūdis, jeigu, žinoma, skaitytojas arba žiūrovas pats nėra įtraukiamas į jo pasiūlytą intelektinį žaidimą su stereotipais. Į tokią pat padėtį patenka ir režisierius, kuris imasi įkūnyti pjesę scenoje.

„Rusiškas romanas“ 2018 m. pastatytas Vilniaus senajame teatre (tada jis vadinosi Lietuvos rusų dramos teatru). Režisierius Oskaras Koršunovas sutiko su autoriaus pasiūlytomis sąlygomis, bet laikėsi jų su nuoseklaus postdraminio teatro estetikos adepto „žvėrišku rimtumu“. Žaidimas stereotipais virto stereotipinių sprendimų rinkiniu – privalomas režisieriaus priemonių, jau ne vieną dešimtmetį klajojančių po Europos teatrų scenas, „džentelmeno rinkinys“.

Atsisakymas istoriškai ženklinti veiksmą, viena įkyri sceninė judančio traukinio metafora, privalomas multimedijos priemonių panaudojimas, informacijos dubliavimas, galintis sukelti jos prasminį nuskurdinimą, išplėtotas choreografinis divertismentas, meniniu požiūriu nepateisinamas aktorių „ėjimas į liaudį“, tai yra į žiūrovų salę, bergždžiai mėginant sukelti visuotinį masių entuziazmą, intonacinis transliuojamo autoriaus teksto monotoniškumas – viskas, viskas, viskas kaip pas visus.

„Rusiškas romanas“ – tai pjesė apie praeitį, kuri tapo istorija, ir apie žmones, kurie tapo „istoriniai“. Bet, kaip visi didelio masto tekstai (kai kalbama apie jų pagrindinę mintį ir įkūnijimą), ji laikytina projekcija į praeitį ir į ateitį.

Ateinantis į spektaklį žiūrovas – tai ne bejausmis profesionalas, net jei išties yra profesionalas ar manosi toks esąs. Jis „atsitempia“ į teatrą savo gyvenimą su visomis problemomis ir tą minutę jį apėmusiais jausmais, kurie jam trukdo būti „bejausmiu žaidėju, žaidžiančiu smulkiais karoliukais“.

Aš patekau į tuomet dar Lietuvos rusų dramos teatro spektaklį antrąją savo buvimo Vilniuje dieną. Ir tokia netolima karo patirtis tapo savotišku filtru suvokiant viską, kas vyko scenoje. Pjesės autoriaus žaismas su kultūriniais stereotipais tuomet, tądien tame spektaklyje, pasirodė esąs rafinuotas estetizmas, tačiau, be jokios abejonės, aktualus estetizmas.

Pirma, aktualus dėl savo išganingo psichoterapinio efekto. Antra, jis netikėtai atskleidė nestereotipinius algoritmus suvokiant rusų kultūrą, kurios tvirtumą išbando nūdienos tragiški įvykiai, tą kultūrą, kuri tikriausiai ir lėmė tą tragediją. Išlaisvėjimas nuo vienų stereotipų negarantuoja, kad neatsiras naujų. Tačiau visuomet išlieka viltis, kad praeitis ir dabartis bus adekvačiai suvoktos. Todėl tokia simboliška atrodo Ivaškevičiaus pjesės pabaiga, kai vietoj tradicinės uždangos autorius netikėtai pasiūlo šviesą.

Tekstą vertė Irena Miškinienė

Publikaciją finansuoja Lietuvos kultūros taryba

Amžinosios močiutės

Arūno Baltėno paroda „Namų tyloj“ Kauno fotografijos galerijoje

Monika Krikštopaitytė

Užtenka turėti vieną vienintelę močiutę arba senelį, kad suprastum Arūno Baltėno parodą „Namų tyloj“. Kad sustingtum prie kiekvienos mažos fotografijos ir mėgintum it siurblys viską sutraukti į save arba atspindėtum lyg veidrodinė kamera savyje įrašytus vaizdus, kurie ima gausti iš užmaršties glūdumų kaip Austerlicui (pagrindinis W.G. Sebaldo knygos veikėjas, vaikystėje atskirtas nuo saviškių), verdamiesi ir užgriūdami tarsi kažkokia išvirkščia, šviesi traumos pusė.

Po baltą salę įprastai, tolygiu ritmu iškabinti baltų rėmų kvadratai, juose mažutės kaip inkliuzai nuotraukos (archyviniai pigmentiniai atspaudai), prie jų reikia prikišti veidą norint įsižiūrėti. Tarsi maži langeliai į vienkiemių interjerus. Juose gyvenimai. Ne buveinės, kur kas nors ateina ir išeina, o visatos, kur viskas nusistovėję, reikšminga, gyvenama, daiktai mena laikus, daugybę jų. Tas visatas laiko namo gyventojas, šis sukurtasis pasaulis kartu su juo ir baigsis.

Gyventojai skirtingi ir vienodi – universalūs. Birutė Bileckienė (fotografuota 2006 m.), įpratusi nuo vaikystės žiemą vasarą eiti basa, sėdi ant lovos krašto, greta – kresnas ir juodas kaip jos megztinis šuo. Ant lovos – užrašai, skaitalai, gal atversti kryžiažodžiai nežinia kelintų metų spaudos, akiniai. Po ranka „batareika“ (prožektorius – kaip kitaip ko paieškosi ar kur nueisi sutemus), po lova krepšys. Mania Laurinavičienė iš Gėlūnų, užkalbėtoja, kurios į autobusą nebeįleidžia, kad pakeliui nemirtų, sėdi ant savo lovelės (2010 m.). Skaitiniai ir akiniai ant palangės. Valė Engelmanienė, nuo 19 metų, kai vos nenuskendo, piešianti šventus paveikslus, beveik nebevaikšto – sėdi lovoje tiesi, spintelė paversta maža virtuvėle. Paveiksluose, be Marijos ir Kristaus, dvispalvės lelijos ir pinavijos.

Kelios senos moterys, nuo labai sunkios dalios, didelio skausmo ir vargo pakumpusios, akys nuo liūdnumo išblukusios, bet dauguma – šviesios, susitelkusios į gyvenimą ir kasdienius darbus. Pranutė Barysienė iš Puvočių, prisirinkusi dilgėlių ir rūgštynių, aplink puodus sukinėjasi ir savo tiesą byloja: „Nikdi nesdairyk atgalio – gyvenk, dzaukis koznu dzieneli ir viskų daryk tep, lyg paskucinioji rytoj... Šypsokis žmonėsa ir paci sau – niekas rypuojančių nemėgsta...“

Kokliai, „ceratinės“ staltiesės su raštais, sijonai ir liemenės, puodai iš panašių kaip du vandens lašai kaimo parduotuvių ir emaliuoti „bliūdai“, tinkami visoms, kokių tik

Arūnas Baltėnas, Rimdžiūnai. 2012 m. Iš serijos „Namų tyloj“

būna, reikmėms, – visa tai kažkur matyta, regėta, labai sava. Ir jauti, kad tai nueinantis laikas. Kažkur dar tiksintis tarp vaikaičių atvažiavimų, bet daugelio iš nufotografuotų jau nutilęs, besisklaidantis, grįžtantis tik kaip atsiminimas.

Arūnas Baltėnas lankosi, bendrauja, fotografuoja sulaukęs tylaus sutikimo. Grįžta, vėl kalbasi, stebisi ir mums liudija. Tai labai gražu, ir bet koks patosas visa tai drumstų. Fotografo nuotraukos iš šio amžiaus skirtingų metų, kartą jau rodytos Vilniaus „Prospekto“ fotografijos galerijoje (2013), išleistos atskiru albumu tokiu pat pavadinimu – „Namų tyloj“ (2017), o dabar kita sudėtimi naujai sudėstytos į pasakojimą Kaune ir jaudina nė kiek ne mažiau. Veikia kaip cikliškas laikas, kuris vis sukasi, sudarydamas mūsų esmę arba asmenybių struktūras. Jas kaip visatas laiko močiutės ir seneliai, tyliai bruzdantys ryte prie virdulio, kantriai einantys darbus, dar kantriau laukiantys atsilankančių. Truputį idealizuoti, poetiški, šviesos nušviesti, dėliojantys gražiausius natiurmortus iš įrankių, lazdelių prakuroms, grybų, rožinių ir maldaknygių. Tokie lyg akimirką išlydėtuosius atstojantys. Amžini.

Paroda veikia iki vasario 12 d.

Atmintis virsta kūnais

Atkelta iš 1 psl.

Jį pabrėžia ir arklio figūra. Gyvūno dalys susimaišo su žmogaus kūno fragmentais.

Tie laiko pažeisti moteriški, vyriški, vienakojai, vienarankiai manekenai yra Editos šokio partneriai. Choreografės ir pagrindinės šokėjos Sigitos Mikalauskaitės sukurti šokiai išreiškia traumuojančius įvykius patyrusio žmogaus emocijų pasaulį. Jie sukelia įvairų spektrą pojūčių: nuo keistumo, baugumo, erotiškumo, žiaurumo iki pragiedrėjimo ir išsilaisvinimo. Kompozitorės Ritos Mačiliūnaitės muzika įsimena veriančiais fortepijono garsais ir nevienareikšmiška nuotaika, parodančia prieštaringą Editos vidinę būseną. Veikėjos šokyje su savo prisiminimais atgyja ir mirties, smurto bei naikinimo temos. Finalinis vaizdinys, kai ekrane tarsi bareljefe išnyra daugybė iš molio nulipdytų veidų-kaukių, judančių ir pradingstančių, – tai simbolinis koncentracijos stovyklų aukų kapas.

Aiškumo spektakliui suteikia pagrindinės veikėjos „viršbalsas“. „Jei galėčiau išgryninti visą savo gyvenimą ir sudėti į vieną akimirką, vieną nejudantį paveikslą, jis būtų toks: trys moterys tamsiais vilnoniais paltais, susikibusios rankomis, laukia, – skamba Editos balsas erdvėje. – Tos trys moterys – tai mano mama, mano sesuo Magda ir aš. Tai paskutinė mūsų akimirka kartu. Bet mes to dar nežinome.“

Spektaklyje vyrauja vaizdas ir judesys, o ne žodis, ir tai – jo stiprybė. Žodinis pasakojimas suteikia abstraktiems kūrinio vaizdiniams kryptį. Dramaturginė spektaklio linija (dramaturgė Virginija Rimkaitė) veda pagrindinės veikėjos vidinio gijimo keliu. Įvardyta žodžiais istorija šiek tiek supaprastėja, joje atsiranda psichologinėms saviugdos knygoms būdingų gaidų, bet nuo banalumo apsaugo spektaklio choreografija ir vaizdiniai, kuriantys gelmę ir paslaptį.

Terapiniame Edith Eger romane „Pasirinkimas“ susipina autorės – Vengrijos žydės, jaunos baleto šokėjos ir gimnastės, patekusios į Aušvicą, išsivadavimo iš praeities istorija ir jos, kaip psichologės, patirtis dirbant su traumas patyrusiais pacientais. Knygoje aprašydama savo gyvenimą Eger pasakoja apie ilgą ir sudėtingą gijimo procesą,

Sigita Mikalauskaitė spektaklyje „Pasirinkimas“ L. Vansevičienės nuotr.

sudarytą iš daugybės etapų, – išsivaduoti iš vidinio kalėjimo reiškia suvokti, kad negali kontroliuoti savo praeities, bet gali rinktis, kaip gyventi ateityje. Atsispirdama nuo romano režisierė Radvilavičiūtė nesiekia atpasakoti Editos biografijos ar terapinio poveikio, o kuria nepriklausomą, savito braižo scenos pasaulį, estetinėmis priemonėmis išgrynina kenčiančio žmogaus kelio į laisvę vidinį peizažą – paslaptingą, baugų, nevienareikšmį, bet elegantišką ir teigiantį viltį.

Šokio ir lėlių spektaklyje „Pasirinkimas“ kūniško ir to, kas neapčiuopiama (dvasinio), susijungimas ir virtimas vienas kitu kuria paslaptingą, mįslingą grožį, lemiantį šio meno kūrinio paveikumą.

Egzistuoja riba, kuri nebus peržengta

Pokalbis su režisieriumi Tadu Montrimu

Ignas Zalieckas

Režisierius Tadas Montrimas sukūrė tokius spektaklius kaip „Dėdė Vania“ (Vilniaus senasis teatras, 2019), NO FAKE („Sirenos“, 2020), „Ein Elefant“ (Vilniaus mažasis teatras, 2022). Kaune kartu su Justu Terteliu organizavo „Fluxus“ festivalį (2022).*

Naujausias jūsų spektaklis „Ein Elefant“ pastatytas scenoje, bet prieš tai esate kūręs imersinį, už tradicinių vaidybos erdvių vykstantį teatrą. Kuo jis jums įdomus ir aktualus?

Tai galimybė suteikti gyvybės jau egzistuojančiai ir veikiančiai erdvei. Ji pasiūlo tam tikrą gyvenimą, dvasią, atmosferą, istoriją. Į ją įdomu įsiklausyti ir jai pateikti savo gyvenimo variantą. Dirbdamas keliu klausimą – kaip konkreti erdvė atrodytų šiandien, jei joje atsirastų gyvybė? Šiuo atveju pastatas, kurio pirminė paskirtis nebuvo susijusi su teatru, duoda pasiūlymų. Be to, tokiame kontekste mane domina ir matematinė teatro prigimtis – kartais prireikia daug loginio mąstymo ieškant, kaip didelėje erdvėje įgalinti spektaklio mechanizmą veikti. Man tai yra pasaulio, kuriame žaidžiama dėmesiu, kūrimas, o žiūrovams – galimybė naujai pamatyti pažįstamas erdves ar atrasti naujas.

Kaip ši perspektyva leidžia naujai atrakinti klasikinius kūrinius? Ar taip žiūrovas priartinamas prie pačios pjesės, spektaklio?

Tai veikiau leidžia pažiūrėti į kūrinį ar situaciją iš kitos perspektyvos, nes žiūrovas niekada visiškai nepamirš, kad atėjo į spektaklį. Dabar keistai skamba praėjusių laikų istorijos, kai per spektaklį kažkas išsitraukė ginklą ir nušovė Dezdemoną dusinantį Otelą. Šiandien mūsų sąmonė yra pasikeitusi. Žiūrovas gali įsitraukti į istoriją, bet jaučiasi saugus – egzistuoja riba, kuri nebus peržengta.

Žvelgiant iš praktinės dramaturginės perspektyvos – teksto statymas teatro dėžutėje yra stipriai apribotas. Pavyzdžiui, jei technologijos nėra naudojamos, intymūs monologai bus vaidinami garsiau, kad pasiektų paskutinėse eilėse sėdinčius žiūrovus, o jei bus pasitelkiamos audio- ir videotechnologijos, spektaklio gyvybės iliuzija iš dalies bus sunaikinta. Imersinio teatro atveju žiūrovas nėra prikaustytas prie vienos vietos, judėdamas erdvėje jis gali sumažinti atstumą iki aktoriaus, išgirsti šnabždesį, pastebėti menkiausią jo veido raumenų krustelėjimą. Taip net gerai pažįstami tekstai suskamba naujai. Viename interviu Nekrošius yra sakęs, kad jam pradėjus dirbti Jaunimo teatre žiūrovai ateidavo žiūrėti žinomos pjesės, nes jiems būdavo įdomu, kokia intonacija bus ištarta viena ar kita frazė. Taigi imersinis teatras išplečia klausimo „Kaip galėtų būti?“ perspektyvą.

Kiek režisuodamas „Fluxus“ festivalį Kaune plėtojote imersinio teatro mintį? Kaip šie pasauliai susilieja?

Per festivalį žiūrovas, vadovaudamasis mūsų pasiūlytomis instrukcijomis ir savo intuicija, galėjo keliauti per skirtingas renginio vyksmo vietas. O pasirinkimo laisvė taip pat yra labai svarbi imersinio teatro kontekste.

Kokia jūsų, kaip kūrėjo, dirbusio Rusijos teatre, nuomonė apie teatrinės rusiškos kultūros pristatymą Lietuvoje, konkrečiai kalbant apie dramaturgiją? Ar palaikote mintį, kad šiuo metu reikėtų atsisakyti visų kūrinių, o gal tam tikrus autorius palikti?

Labai daug mano kolegų rusų režisierių, prasidėjus Rusijos invazijai, aiškiai išreiškė savo poziciją, pasisakydami prieš karą, tad buvo nušalinti nuo pareigų, buvo nutrauktos jų sutartys dėl ateities darbų, atšaukti kvietimai į festivalius, kūrybines laboratorijas, „nuimami“ spektakliai. Jiems buvo atimta galimybė kurti. Nežinau, kokia situacija yra Maskvoje, bet už jos ribų aiškiai girdimas teiginys, kad teatras turi tapti „Z ministerija“, užsiimančia propaganda, „mokymais“, „protinimu“, ypač jaunosios kartos. Kolegos, su kuriais palaikau ryšį, suprato, kad savo šalyje bent jau kol kas nebegalės kurti to, kas jiems atrodo svarbu. Kūrėjai, bėgdami nuo galimo susidorojimo (mobilizacijos, teismų ir t.t.), emigravo į Kazachstaną, Izraelį ir kitas valstybes. Meninė opozicija, net jei ir ribotai, galėjo veikti iki vasario 24 dienos, bet po to tapo visiškai neįmanoma.

Nemanau, kad reikėtų dėti lygybės ženklą tarp Putino ir šiuolaikinių rusų kilmės autorių, kurie yra aiškiai išreiškę savo poziciją. Tačiau esame patekę į sudėtingą situaciją, kuriai esant negalime nieko nedaryti. Šiandien manau, kad visos priemonės, kurios padeda stabdyti Rusijos puolimą, yra geros. Lietuvoje turime dar labai šviežią išsivadavimo iš Sovietų Sąjungos traumą, todėl, atsivėrus karo žaizdai Ukrainoje, kaip tauta pradėjome kraujuoti ir mes. Kita vertus, iš šios desperacijos galime nueiti ir per toli. Mano manymu, šiuolaikiniai rusų dramaturgai, pasisakantys prieš režimą, yra praradę savo balsą tėvynėje, tad nematau prasmės jų ignoruoti, neįsileisti vien dėl to, kad jie rusai. Juk ir Ukrainoje yra ir rusų dalinių, kurie kovoja prieš Rusiją. Tad rusas rusui nelygu.

O kalbant apie klasiką būtų įdomu patyrinėti istorinę praktiką, kaip Pasaulinio karo metais buvo elgiamasi, tarkim, su klasikiniais vokiečių kilmės autoriais, pavyzdžiui, Goethe. Bet vis dėlto sutikčiau, kad tol, kol vyksta karas, būtų galima imtis karantino – pristabdyti visų naujų spektaklių pagal klasikinius rusų autorius kūrimą ir taip pasinaudoti proga atrasti kitų šalių klasikus bei geriau susipažinti su jaunųjų Lietuvos dramaturgų kūryba.

Tadas Montrimas „Sirenų“ nuotr.

Kokią įtaką teatrui daro šiuolaikinės lietuviškos dramaturgijos plėtojimasis, jos gausėjimas? Ar tai teatrinės mąstysenos kismo galimybė?

Tarp teatro žiūrovų susiformavusi tradicija, kad į spektaklį „kviečia“ koks nors vardas – žinomas režisierius, kūrinio autorius ar aktorius, kartais – tema ar teatras. Taip žiūrovas jaučiasi saugesnis dėl to, ką pamatys atėjęs. Todėl jauniems režisieriams renkantis mažiau žinomus autorius visada kyla pavojus likti „nežiūrimiems“ ar būti neišgirstiems. Bilietą besirenkančiam potencialiam žiūrovui spektaklis, kurį pastatė *kažkas* pagal *kažkokią* pjesę apie *kažką* su *kažkokiais* aktoriais, sukelia dažnai nepagrįstų abejonių dėl kūrinio kokybės. Nors šiuo metu Lietuvoje yra atsivėrę nemažai galimybių parodyti ir atskleisti jaunuosius rašytojus, abejoju, ar galėtų būti taip, kad teatrų repertuare imtų dominuotų šiuolaikinė lietuvių dramaturgija. Nauji tekstai dažniausiai labiau tinka mažesnėms, kamerinėms erdvėms. Be to, jaunųjų dramaturgų darbai neretai reikalauja laboratorinio metodo, kad kūrinys galėtų būti tyrinėjamas. Taip pat reikalingi režisuoti skaitymai, pasitikrinimai su žiūrovu, t.y. sukurta erdvė ir sąlygos jauniems dramaturgams bei režisieriams tobulėti, augti, tapti žinomiems. Dramaturgams svarbu išgirsti savo tekstus ir tai, kaip šie funkcionuoja gyvai, aktorių perteikti žiūrovams. Tokio pobūdžio judėjimui labai reikia ir valstybinių teatrų valios.

Scena iš spektaklio „Ein Elefant“ D. Matvejevo nuotr.

Kuo jus, kaip režisierių, domina lietuviška dramaturgija? Kuo ji išsiskiria?

Šiuo metu matau augančią naują jaunų, perspektyvių dramaturgų kartą. Ji įdomi, nes sugeba savitai ir unikaliai reflektuoti šiandien mus supantį pasaulį. Kurti spektaklį pagal naująją dramaturgiją man nėra lengviau nei pagal klasikos kūrinius, net priešingai. Be to, dažnai, skaitant šiuos tekstus, stebina paliktų užuominų kiekis, atveriantis malonių detektyvinių paieškų galimybę. Tai skatina domėtis ir dirbti su šia dramaturgija.

Ar turite naujų idėjų, susijusių su lietuviška dramaturgija? Kokie kūrybiniai procesai jus lydi dabar?

Šiuo metu nieko nestatau, bet netrukus planuoju pradėti dirbti su nauju, dar visu nepublikuotu Dovilės Zavedskaitės tekstu. Šis kūrinys vis dar rašomas. Kol kas turėjome tik vieną susitikimą su aktoriais, kad galėtume išgirsti tekstą. Teiksime paraišką Lietuvos kultūros tarybai dėl šio projekto plėtojimo. Taip tęsiu darbus su lietuviška dramaturgija. Beje, man labai įdomu dirbti su „gyvu autoriumi“, kai jis gali dalyvauti repeticijose ir tapti spektaklio bendraautoriu.

Dėkoju už pokalbį.

Scena iš spektaklio „Dėdė Vania“ L. Vansevičienės nuotr.

Parke be medžių

Pokalbis su studijos „Hungry Eyes“ įkūrėja, iliustratore Stasele Jakunskaite

Aleksandra Fominaitė

Vilniaus geležinkelio stotyje įsikūrusiame „Bėgių parke“ medžių nerasite – tik betono ir metalo. Kai 2010 m. gyvenau Naujininkuose, mačiau, kad toje pilkoje erdvėje tarp bėgių, stulpų ir techninių patalpų veikė lyg muitinė, lyg tarptautinių traukinių peronas. Vietos gyventojai, abejingai praeinantys pro šalį, nustebtų sužinoję, kad dabar šioje neįprastoje vietoje gaminama sriuba. Kokia? Apie tai pakalbinau seną pažįstamą, „Bėgių parke“ (Pelesos g. 10, Vilnius) veikiančios meno galerijos „Hungry Eyes“ įkūrėją, iliustratorę Staselę Jakunskaitę.

Žinau, kad Vilniaus dailės akademijoje baigusi tapybą tapytoja netapai. Papasakok kodėl.

Taip, šiuo metu dirbu konceptualios iliustracijos srityje, bet manau, kad nuo tapybos daug nenutolau. Dirbti su iliustracijomis pradėjau jau baigusi studijas. Studijuoti tapybą tuo metu nebuvo apgalvotas sprendimas – labiau atsitiktinumas ar likimas. Piešiu nuo mažens. Mano tėtis tapytojas, augau daug laiko leisdama su juo, jam dirbant. Tapyba – viena pamatinių meno sričių, kurios žinias gali plačiai pritaikyti įvairiose vizualaus meno ar dizaino šakose ir techniškai, ir idėjų lygmeniu. Dabar žvelgdama atgal manau, kad ta patirtis – neįkainojama, ji turi įtakos dabartiniams mano darbams.

Kelerius metus su šeima gyvenai Airijoje. Kaip sekėsi ten kurti?

Būtent gyvendama Airijoje pradėjau rimčiau dirbti su iliustracijomis. Tuo metu daug laiko leidau namie augindama dukrą. Nusprendžiau tuo metu padirbėti gilindama praktines žinias šioje srityje. Čia gavau ir pirmuosius užsakymus, įsiliejau į vietinę iliustratorių bendruomenę – su ja tebepalaikau ryšius. Esu labai dėkinga Airijai už tą laiką.

Kuo patraukė grafika, iliustravimas?

Studijuodama tapybą visada jaučiausi šiek tiek nepritapusi. Jau tada, manau, mano kūriniai buvo labiau grafiški nei tapybiški. Taip pat visada kėlė klausimų paveikslo kaip autentiško, vienetinio kūrinio sureikšminimas. Dirbant su skaitmeniniais kūriniais man daug priimtinesnis jų formos nematerialumas.

Kaip kilo mintis įkurti „Hungry Eyes“? (Net nežinau, kaip ją apibūdinti – studija-galerija?)

Minčių apie kažką tokio – vienu ar kitu pavidalu – man kildavo ne vienus metus. Visada traukė ir rizografija – dėl galimybių užsiimti savilaida. Šias mintis vydavau šalin ir dėl resursų stokos, ir norėdama susitelkti į savo kūrybą: toks projektas, atrodė, gali suryti per daug laiko. Išties nežinau, ar būčiau ryžusis šias idėjas įgyvendinti, jei ne atsitiktinai pasitaikiusios patalpos Užupyje. Gal tiesiog atėjo tinkamas laikas.

Nekalbant apie asmeninius motyvus, matau didelę šios veiklos prasmę. Baltijos šalyse yra nemažai stiprių iliustratorių, tačiau iki šiol nebuvo galerijos, reprezentuojančios būtent šią meno sritį. Labai trūko vietos, kuri suvienytų vietinę iliustratorių bendruomenę ir pristatytų iliustracijas už instagramo ribų.

Kodėl pasirinkai tokį pavadinimą? Ir kodėl visa informacija tinklalapyje – tik anglų kalba?

Pavadinimą buvau sugalvojusi jau seniai. Dar Dubline, aprašydama vieną savo kūrinį, sugalvojau metaforą apie iliustraciją – kad tai „sriuba išalkusioms akims“ (angl. *illustration is a soup for hungry eyes*). Vėliau kilo mintis, kad tai būtų puikus vietos pavadinimas. Turėjau ir kitų variantų, bet šis man pasirodė ryškiausias ir konceptualiausias.

Matau „Hungry Eyes“ labiau pasauliniame kontekste, todėl viskas anglų kalba. Rizografija ir iliustracija – gana nišinės sritys, subūrusios aktyvią tarptautinę bendruomenę. Nenorime apsiriboti vien Lietuva: garsiname ir kitų Baltijos šalių menininkus, ir Vilnių už Lietuvos ribų. Ateityje mūsų tinklalapyje norėčiau teikti informaciją tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis.

Kiek „Hungry Eyes“ veikloje dalyvauja žmonių? Kuo jie prisideda?

Vykdant projektus prisijungia skirtingi žmonės: tekstų rašytojai, kuratoriai, dizaineriai ir tie, kurie man padeda generuoti idėjas. Tarp jų – rašytoja Ramunė Balčiūnaitė, grafikos dizainerė ir puiki „brainstormerė“ Goda Kairiūkštytė, rašytoja, menininkė Eglė Razumaitė, menotyrininkė, kuratorė Ugnė Brazytė, tinklalaidžių vedėja Cecilia Noiraud. Pastovi komanda – mes su mano vyru Edvinu Kepežinsku kartu kuriame šią vietą. Jis atsako už įvairius techninius, praktinius klausimus. Neapsieiname ir be papildomų darbuotojų bei savanorių pagalbos.

Ko tikiesi iš „Hungry Eyes“? Ką ten planuojate veikti?

Išties, būtų sudėtinga vienu žodžiu apibūdinti „Hungry Eyes“ veiklą. Čia po vienu stogu įsikūrusi parduotuvė, prekiaujanti iliustratorių darbais, knygomis, „zinais“ ir įvairiomis smulkmenomis, susijusiomis su iliustravimu. Taip pat čia turime rizografijos leidyklą ir spaustuvę. Rengiame iliustratorių parodas, vykdome įvairius

„Draw the Line“. Paroda-aukcionas Ukrainai paremti

A. Pasiuk nuotr.

leidybinius projektus, vedame rizografijos dirbtuves, taip pat kuriame tinklalaidę. Dabar planuojame naują personalinių parodų seriją, kur pristatysime vietinius ir užsienio grafikos bei iliustracijų kūrėjus. Parodas lydės renginiai, paskaitos, dirbtuvės su menininkais. Norime daugiau dirbti ir su rizografijos leidykla, praplėsti jos veiklą, įtraukiant ir gatvės meno projektus.

Ateityje matau „Hungry Eyes“ ne vien kaip iliustracijų, bet ir kaip gatvės meno (angl. *street art*) galeriją. Mane pačią domina ši sritis, ir jau dabar nemažai dirbame su gatvės menininkais, kurie yra ir iliustratoriai, – šios sritys gana stipriai susijusios. Taip pat norime skirti dėmesio ir nelegaliajai grafičių kultūrai.

Seniau „Hungry Eyes“ gyvavo mažytėje patalpoje greta Užupio kavinės ir „Galeros“ galerijos. Kodėl nusprendėte kraustytis iš Užupio?

Ne patys nusprendėme kraustytis. Išsikelti į geležinkelio stotį neplanavome. Tiesiog tada ieškojausi nedidelės studijos sau, o pamačiusi „Bėgių parką“ pamaniau, kad čia puikiai galėtų įsikurti „Hungry Eyes“.

Užupyje buvo gera ir jauku, bet vis dėlto ankštoka ir intensyviau dirbti su rizografine spauda, ir eksponuoti parodas – tam turėjome tik vieną nedidelę galerijos sieną. Iš pradžių planavome išlaikyti abi vietas, bet sužinoję, kad Užupio patalpas planuojama parduoti, tiesiog perkėlėme viską į geležinkelio stotį. Dabar džiaugiamės galėdami visą energiją sutelkti į vieną vietą.

Papasakok naujos „Hungry Eyes“ buveinės – „Bėgių parko“ – istoriją.

„Bėgių parkas“ – neseniai „Lietuvos geležinkelių“ (LTG) atverta, anksčiau buvusi nenaudojama

Pirmosios galerijos parodos „Zoomorph“ atidarymas

E. Razumaitės nuotr.

Vilniaus miesto geležinkelių stoties teritorija, kur norima sukurti naują atvirą miesto zoną. Čia nemažai įvairių traukinių, eksponuojami lokomotyvai, o du parko pastatus nuspręsta išnuomoti menininkų dirbtuvėms. Be mūsų, čia įsikūrė ir daugiau įvairių sričių menininkų studijų.

Anksčiau „Bėgių parke“ buvo gamybinės patalpos. Pastaruosius kelerius metus jos nenaudotos. Tai unikali urbanistinė aplinka, turinti to, kas nebūdinga kitoms vietoms miesto centre: nuolat girdime geležinkelio stoties garsiakalbių pranešimus, pro langus matome pravažiuojančius traukinius. Vien kad patektum čia reikia paeiti pėsčiųjų tiltu ir leistis išpaišytais betoniniais laiptais žemyn.

Paprastai praeiviai čia neužklysta: teritorija griežtai saugoma. Nors esame įsikūrę pačioje stoties ir Naujininkų rajonų sankirtoje, nusileidęs nuo pėsčiųjų tilto tarsi patenki į kitą dimensiją: čia nėra šiems rajonams būdingos atmosferos. Stoties ir Naujininkų rajonai dažniausiai turi neigiamą reputaciją kaip vis dar nesaugi, nepatraukli miesto dalis. Situacija pamažu keičiasi, ir šio pozityvaus pokyčio šerdis – čia besikuriančios naujos kultūrinės vietos, klubai, barai ir kavinės. Man pačiai čia kurti galeriją atrodo daug prasmingiau ir įdomiau nei Užupyje.

Atidarymo parodoje Užupyje, pamenu, dalyvavo ir keli estų menininkai. Naujos erdvės atidarymo parodoje „TACK ON TRACK“, kiek mačiau, – tik lietuviai. Kodėl atrinkai būtent šiuos autorius? Kuo jie įdomūs?

„TACK ON TRACK“ (veikia iki sausio 25 d.), mūsų pirmąja galerijos paroda stotyje, norėjau sukelti pozityvias nuotaikas: tars priešpriešą niūrokai stoties rajono atmosferai. Siekiau pabrėžti iliustracijų įvairiapusiškumą, neapsiribojant vien piešiniais ir grafika. Iliustracijų apskritai neriboja jokia specifinė atlikimo technika: čia susipina skaitmeniniai piešiniai, tapyba, grafika, taikomasis menas. Iliustracijos kuriamos tiek plokštumoje, kaip paveikslai ar riboto tiražo spaudiniai, tiek kaip sieninė tapyba, gatvės menas, tūriniai objektai, grafinės novelės, „zinai“, komiksai, įvairiausi kasdieniniai objektai.

Nukelta į 9 psl.

In memoriam draugui, bičiuliui...

Kostas Dereškevičius (1937–2023)

Arvydas Šaltenis

„Nekosėk, Kostai, dar nemirk Antakalny tarpu pušynų ir kalvų ir upės, kuriuos Tu tiek kartų tapei...“ – rašiau sau, sužinojęs, kad tu ligoninėj, besiruošdamas aplankyt kartu su Viktoru tuoj po Naujų Metų, bet kažkokia tyli jėga ar nuojauta privertė paskutinėm senųjų metų valandom nusibraut pas Tave... Laikiau Tavo kaulėtą ranką, gert vandens prašei ir prašei, ir bandėm kalbėtis Tau sunkiai begirdint, kaip ten mes buvom, kaip ten kiti – Rička, Viktoras, Algis, Alfonsas... Jaučiau, kaip norėtum dar būt tarpe mūsų (kurie jau retai bebūna kartu). Eik – pasakei, ir tik galvą paglosčiau kaip broliui kokiam. O ir buvom broliai – tapybos, kuri mus sujungė. Tavo gyvenimas jon susikraustė – Tavo paveiksluos su miškais, laukais, paupiais ir ežerais, kur žvejojai žuvis ir motyvus ir vasarom, ir žiemom... Matau Tave betūnantį kailiniuos ant ledo baltoj ūkanoj ar kai plaukėm kartu Šventąja, Žeimena ir Nerim šapalaudami... Ar iš praktikų su studentais – etiudai mažyčiai, greiti, pilni spalvų ir gyvybės... Iš jų gimdavo ir didieji peizažai, papuošę (architektų dėka) ligonines ir kitus interjerus. O akyse stovi vienas mažytis žiemos paveikslėlis (tapytas dar iki Instituto), kur Tavo tėvų, Tavo vaikystės namai, kur Tu gimei Antakalnio kaime, toksai nuoširdus ir paprastas, tikrų jautriausių spalvinių santykių, kurie ir paskui lydėjo Tave visą gyvenimą.

Aštriai, atidžiai stebėjai, matei ir tyrinėjai pasaulį – autoironiškai, skeptiškai, o dažniausiai su taikliu humoru – iš savos prigimties, iš sovalkietiško gyvenimo būdo – tvarkos, teisingumo ir pareigos jausmo.

Studijuojant buvai mūsų seniūnas. Mokėmės iš Tavęs. Atmenu, kaip praktikoj Vepriuose sugulę pievoj tyrinėjom Herberto Rido Impresionizmo ir Postimpresionizmo knygas norėdami įmint ir perprast spalvų teorijos dėsnius aplink mus šniokščiančios vasaros šviesoj ir šešėliuos... Kartu ir mūsų mokytojų – Vlado Karatajaus ir Antano Gudaičio skirtybes piešiny ir spalvoj, jų santykyje juos stipriai deformuojant.

Tavoji prigimtis, Gudaičio „mokykla“ ir vidinė būtinybė piešti ir tapyti savąją matymo ir jausmo suvokimo tiesą, stebint tą groteskišką tarybinio gyvenimo kasdienybę ir mūsų būsenas joje, atvedė Tave į tokią raiškią ir individualią tapybos plastinę kalbą.

Tyrinėjai save daugybe autoportretų ir apsivainikavai galvą pienovežio geltonos aureolės nimbu. Tyrinėjai moteris ir tai, kuom jos mus gundo. Tapei langus ir šviesos plonybes, kai dangūs kraustos į juos, kaip liejas saulėlydis atspindy stiklo ir kaip vinguriuoja miško horizontas Antakalny kitoj pusėj upės, išduodamas žemės kūno kalvas, kur ir prisiglaudei dabarty... Tyrinėjai mūsų gyvenimo kasdienybės „idilijas“ ir komiškas situacijas be jokių pagražinimų ir romantikos taip mieste ir kaime, kely ir laiptinėj su pašto dėžutėm, ir fermoj tarp karvių įlindęs pasaulį stebėjai. „Viskas gražu, kaip yra“ – Algimanto Stankaus šūkis mums tiko... Tavasis popmenas, koliažai – visai kitokie – saviti, nei pasaulio. Skelbimų stulpai su nudriskusių afišų abstrakcijom, kaip pats pasakojai, buvo postūmis link grynosios formos ženklų, tik ne iš sugalvojimo, o iš dar gilesnio įsižiūrėjimo, kaip krinta šviesa ant paveikslų, daiktų, ką kuria šešėlis, kai lieka vien linijos, forma ir ritmas, dėmė ir spalva su visais tonais ir pustoniais, išjausta, sustyguota. Tarsi muzika – kaip sakei... Ir Algirdas Petrulis, su kuriuo labai draugavai, tą patį į pabaigą kelio darė.

Kostas Dereškevičius, „Automašina su pieno buteliais“. 1979 m. LNDM nuos.

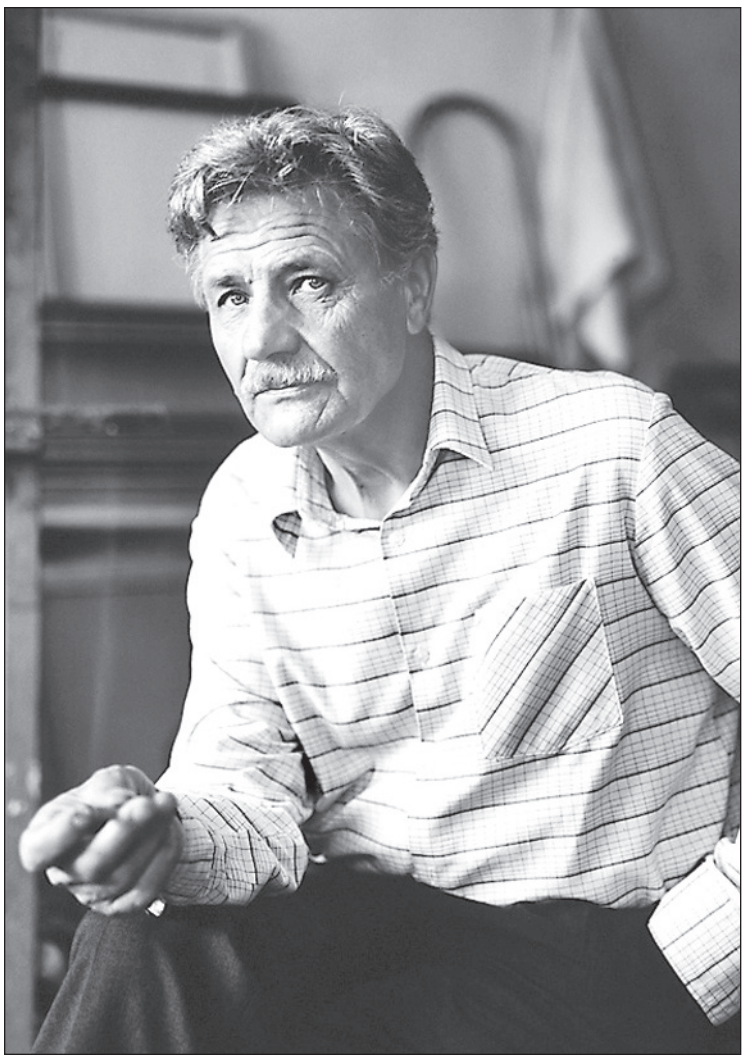

Kostas Dereškevičius

© Kęstutis Stoškus

Turėjai pašaukimą ir buvai puikus, sąžiningas pedagogas. Kad ir kur būdamas – Universitete vesdamas dailės būrelį, Dailės institute – eiliniu dėstytoju, katedros vedėju, o pašauktas laiko, tarnavai visiems dekanu ir prorektorium studijoms – jau Akademijoj. Ir kolegos gerbė, tikėjo Tavimi. O studentai įsimylėdavo, kad ir vėluodami, supratę Tavo tapybos ir kompozicijos tiesų gilumines pamokas. Rasdavai padėkos laiškelių, užkištų už Tavo paveikslų porėmių po parodų...

Dar ir dar sykį vartau Tavo gyvenimo ir kūrybos knygą, išleistą MO muziejaus. Kur esi taip giliai ir įžvalgiai išnarstytas ir išanalizuotas Ramintos Jurėnaitės, ir galvoju, kad niekur Tu nedingai, kad esi dar labiau tarpe mūsų visų, kurie supranta ir myli mūsų tapybą, kuriems rūpi jos praeitis, dabartis, o ir ateitis. Ačiū Tau, Kostai, už viską viską. O baigsiu, kaip Tu sakydavai: „Dideli paveikslai – ir klaidos juose didelės. Maži paveikslai – ir klaidos juose mažos.“ O Tavo paveikslai nebuvo dideli...

Atkelta iš 8 psl.

Mus domina būtent iliustratorių menininiai projektai ir iliustracija kaip vizualaus meno rūšis. Parodoje, be atspaudų ir paveikslų, eksponuojami įvairūs tūriniai objektai, tekstilė, keramika. Visi dalyvaujantys menininkai pasižymi unikaliu stiliumi, yra aktyviai dirbantys, plėtoja asmeninius projektus. O atrinkdama parodos darbus pirmenybę teikiau įvairiomis technikomis dirbantiems autoriams, kūriniais plėtojantiems pozityvią tematiką. Buvo ir tokių, kuriuos norėjau pakviesti, bet jų darbai – pavyzdžiui, tik apie karą ar politiką – parodos kontekste netiko.

Į parodos atidarymą norėjau surinkti vietos kūrėjus, nes šią vietą pirmiausia kuriame vietos bendruomenei. Ateityje norėčiau surengti ir daugiau parodų, kuriose bendradarbiautų visų Baltijos šalių menininkai. Dėl vietos stokos negalėjau pakviesti visų, mano manymu, išskirtiniausių iliustratorių.

Esame kalbėjusios, kad Lietuvos kultūrinėje spaudoje iliustravimo menui neskiriama dėmesio, jei tai nesusiję su knygų iliustracijomis. Iliustratoriaus darbas tada „pririštas“ prie knygos turinio. Kaip suprantu, savo veikla nusprendei šią dėmesio stoką kompensuoti? Ko tikiesi iš „savo“ autorių?

Išties, iliustravimas dažnai siejamas su leidybos pramone, reklamos kampanijomis ar komerciniais projektais. Siekiame suteikti iliustravimo menui naują ekspozicijų erdvę. Matome iliustraciją kaip daug platesnį vizualaus meno žanrą, savo prigimtimi susijusį su idėjų, temų iliustravimu bei savitu autoriaus vizualiniu stiliumi. Iliustratoriai įgyvendina ir savarankiškai inicijuotus projektus sau aktualiomis temomis, tad jų kūrybą nebūtinai reikia suvokti kaip vien teksto iliustravimą.

Kiek yra tekę stebėti ir šioje parodoje, ir visoje „Hungry Eyes“ veikloje, grafikos ir iliustracijų autoriai dažniausiai ištikimi savo individualiam stiliui – jei nepasuka į dizainą ir reklamą, kur jau turi šokti pagal užsakovų dūdelę ir tada individualaus braižo nebelieka. O gal tiesiog nežinau, iš ko dar gyvena „Hungry Eyes“ menininkai?

Profesionalūs iliustratoriai visada lieka ištikimi savo stiliui, net ir dirbdami su komerciniais projektais. Užsakovai ir kreipiasi į juos būtent dėl jiems tinkamo konkretaus menininko stiliaus – na, bent jau taip turėtų būti profesionalioje praktikoje.

Pati nematau ypač ryškaus skirtumo tarp asmeninių projektų ir užsakymų: visi projektai, su kuriais dirbu, man idėjiškai artimi ir įkvepiantys. Tuo, manau, ir skiriasi iliustratoriai nuo kitų menininkų, dirbančių ir tyrinėjančių vien savo temų srityje. Iliustratoriai daugiau mažiau gali prisitaikyti, dirbti įvairiomis temomis, tuo pačiu metu likdami ištikimi savo vizualiniam stiliui ir ideologijai.

Jei nuosekliai dirbi tik su sau priimtinais projektais, tokių gali tikėtis ir ateityje. Neretai užsakymai priverčia domėtis neįtikėtinomis temomis, kurios paprastai net nešautų į galvą. Pavyzdžiui, dėl jų yra tekę žiūrėti ne vieną filmą, klausytis muzikos albumų, tyrinėti politines ar aplinkosaugos temas.

Ačiū už pokalbį. Linkiu „Hungry Eyes“ ilgo ir spalvingo kelio!

Kasdienybės peizažai

Pokalbis su menininke Elena Grudzinskaite

Ieva Gerasimovič

Elena Grudzinskaitė 2012 m. baigė grafikos magistrantūros studijas Vilniaus dailės akademijoje, nuo 2015 m. dirba lektore VDA Grafikos katedroje. Nuo 2010 m. dalyvauja parodose. Savo meninėje praktikoje analizuoja individo ir jį supančios aplinkos santykį, erdvės ir laiko parametrų trapumą. Personalinėje parodoje „Persekiojančios trukmės“ VDA galerijoje „Artfex“ menininkė atkreipia dėmesį į mieste laikinai atsiradusias žemės kalvas. Parodos proga ir kalbamės.

Graviūrų vaizdai atspindi netradicinius peizažus. Kas jums yra peizažas, kaip suvokiate šitą sąvoką savo kūryboje?

Peizažo sąvoka, tikėtina, dažniausiai siejama su įprastiniu, regimuoju gamtovaizdžiu ar vietovaizdžiu, tapybos, grafikos kūrinio žanru ar literatūros mene įvardijamu literatūriniu peizažu. Savo kūryboje peizažą, kraštovaizdį traktuoju kaip resursą, terpę, kurioje įžvelgiu socialinius kodus, žymes, žmogaus ir jo veiksmų pėdsakus, laiko tėkmę ir kultūrinius bei istorinius sluoksnius. Pastaruosiuose parodoje pristatytuose grafikos atspauduose naudojami peizažų motyvai atspindi neišgražintą tikrovę. Iš dalies dokumentinis vaizdavimas sustiprina siekį perteikti realią momentinę aplinką, kuri supa žmogų, o kartais pamirštama, kad ji irgi yra kraštovaizdžio ir kasdienybės istorijos dalis.

Tyrinėjate individo ir teritorijos santykį. Kokias įžvelgiate tendencijas?

2015 metų giliaspaudės spaudos serijoje „Dirbtiniai mėnulio peizažai“ grafikos technikomis perdirbau mėnulio astrofotografijas. Greta jų pateikiau asmeninėse kelionėse nufotografuotus kalnų vaizdus, atliepiančius mėnulio peizažų architektoniką bei faktūrą. Taip pateikti mėnulio ir ne mėnulio landšaftai dokumentavo tikrovę, o sykiu ją mistifikavo, kurdami manipuliacijas žiūrovo sąmonėje.

Parodoje „Dirbtinis. Landšaftas“ 2016 m. VGMC galerijoje „Kairė–dešinė“ atlikau panašius veiksmus. Grafiškai vaizdavau tas žemės paviršiaus vietas, kurios buvo naudojamos kinematografijoje kitų planetų kraštovaizdžio įspūdžiui sukurti. Greta pristačiau fotopolimerų seriją, kurioje ir vėl mano pačios aplankytos vietovės buvo transformuotos į antžemišką peizažą. Pastaruosiuose kūriniuose „Šalutinis“ ieškojau momentų, žyminčių žmogaus kuriamą kraštovaizdžio kaitą, transformaciją.

Individo ir teritorijos santykį galima tyrinėti ne tik fiziniais, gamtiniais, urbanistiniais, socialiniais aspektais. Kraštovaizdžio transformacijų apstu žiniasklaidoje ir, žinoma, socialinėse medijose, tinkluose – vienais ar kitais pavidalais ir formomis. Džiugu, kad dar yra didžiulė gausybė išteklių ir aspektų, kuria kryptimi kraštovaizdis ir žmogus gali būti nagrinėjami mene.

Naudojate įvairias technologijas, medžiagas. Ar medžiagiškumas papildo parodos koncepciją? Kokį vaidmenį šiuo atveju atlieka medžiaga?

Kūryboje naudojama fotopolimero graviūros technika leidžia į grafikos atspaudą įterpti fotografinių realybės elementų, iš jų kurti savitą estetinę kompoziciją ir prasminį kontekstą. Pavyzdžiui, atspaudų serijoje „Šalutinis“ surinkau ir pristačiau industrinių, iš įvairių medžiagų supiltų „dirbtinių kalnų“ kolekciją. Grafikos technologija, jos spaudos principai ir tokios galimybės, kaip dauginti, tiražuoti, išimti, išplėšti, kartoti, pritaikyti skirtingą spalvinį krūvį, – priemonės, kurias naudoju meniniam sumanymui perteikti. Ekspozicijoje matomi sprendimai, kai tie patys vaizdiniai, pritaikius spaudos galimybes, transformuojami, perkuriami, tampa to paties kūrinio nauju variantu.

Nors daugiausia dirbu su atspaudu, dvimate struktūra, pasitelkiu ir trimačius objektus, kinetinius mechanizmus laiko tėkmei, tęstinumui ir laikinumui perteikti. Sumanymas diktuoja formą ir išraišką.

Vienoje galerijos salėje eksponuojamos viena technika atliktos graviūros, o kitoje salėje – jau kita technika, bet tas pats vaizdas, skirtingos spalvos bei atskiri fragmentai. Toks sprendimas turi įtakos parodos koncepcijai?

Parodoje pristatytoje fotopolimero graviūrų serijoje „Šalutinis“ užfiksuoti objektai – laikinai miesto teritorijose industrinių ir statybos aplinkybių atvejais atsiradę įvairių medžiagų ir faktūrų kalnai, kalvelės, kupsteliai – gali atrodyti kaip estetiškai su aplinka nederantys svetimkūniai, įsiveržę į darnų gamtos ar miesto kraštovaizdį. Žinodami, jog tai laikino proceso rezultatas, kasdienybėje leidžiame sau juos praleisti pro akis. Juk tai laikina, ir galbūt kitą dieną su jais jau nebesusidursime (bet nebūtinai taip ir bus). Man šie kalneliai primena statybose naudojamus įspėjamuosius oranžinius kūgius su atšvaitais. Jie kaip ir kalnai signalizuoja apie vykstančius pokyčius, transformaciją, išsiskiria iš aplinkos konteksto, kartu žymėdami proceso laikinumą. Antroje salėje beveik neonine oranžiškai raudona *Vermillion* spalva pirmosios salės „statybkrūves“ transformavau į signalizuojančių kūgio ženklų interpretacijas grafikos atspaudų-koliažų pavidalu, panaudodama *chine colle* techniką.

Atrodo, kad visi kūriniai turi apie kažką įspėti, atkreipti dėmesį. Ar paroda turi įspėjamosios funkcijos aspektų?

Signaliniai kūgiai ekspozicijoje atsirado neatsitiktinai. Įvardiju juos kaip jau minėtų laikinųjų kraštovaizdžio elementų interpretaciją arba šių objektų tam tikrą tapatumą. Tačiau buvo aktualu pabrėžti ir gana gyvenimišką atvejį. 2020 m. per pirmąjį karantiną dėl kovido visos žaidimų aikštelės buvo aptrauktos STOP juostomis, jose vaikams nebebuvo galima būti dėl sanitarinių saugos normų. Mano tuo metu dvimetė dukra žaidimų, kasinėjimo objektais rinkdavosi pakelės statybvietėse supiltas smėlio krūvas, į jas lipo, kapstė, čiuožė, drabstė – žaidė. Parodoje norėjau taip pat sukurti žaidimų erdvę. Ar vaikams, ar suaugusiems – nesvarbu. Žaidimo objektais tapo pakelėse statomi signaliniai kūgiai, kuriuos galima judinti, stumdyti, statyti bokštus ir t.t. Juk menininkai irgi tam tikra prasme žaidžia, objektus ar sąvokas perkeldami iš vieno konteksto į kitą ir taip sukurdami naujas prasmes, erdvę apmąstymams.

Paroda veikia iki sausio 20 d. VDA galerijoje „Artifex“ (Gaono g. 1, Vilnius)

Pasaulio pabaigos veduta

Apie Roberto Narkaus totalinę instaliaciją „Gut Feeling“

Emilija Vanagaitė

Istorija prasideda šalia Adrijos jūros (Lietuvos paviljonas Venecijos bienalėje), o baigiasi ne taip ir toli Neries („Lewben Art Foundation“ patalpose). Galimybė pajusti kūrinį toje vietoje, kurioje jis ir numatytas, bei įvertinti jo perkėlimą – ne tik vietos, bet ir kitais atžvilgiais, kaip dailėtyrininkei, yra šioks toks eksperimentas.

Venecija. 2022 m. lapkritis

Seniai nejutau šio jausmo. Ar jau buvau įpratusi save saugoti nuo įtartinų situacijų? O gal apskritai sutriko mano intuicija? Iš pat ryto pirmu taikymu atbėgus į Lietuvos paviljoną „Gut Feeling“ aplanko grožio patyrimas. Noriu užfiksuoti matomus vaizdus, ir kur bepasuku telefono kamerą – ten gražu. Kur žiūriu – ten gražu. Akimis ir jau kiek senstelėjusia, nubraižyta kamera. Taip ir jaučiu, kad Robertas Narkus vis dėlto mokėsi fotografijos ir akį laiko objektyvu. Tokia maloni manipuliacija žmogaus optika.

Rytinis įspūdis parodo, kaip puikiai Narkus sugeba išskleisti pasirinktą ekologijos temą. Problema – globali, o žvelgiant iš Narkaus kūrybos perspektyvos – turinti gražią, organišką tąsą. Čia vis naudojama iš to paties naudos trokštančio pasaulio kylanti retorika, kuri, mano akimis, yra vienas įdomiausių Narkaus kūrybos aspektų.

Užėjus į paviljoną pirmiausia apima vaikiškas susižavėjimas supančiais objektais. Formos, spalvos veikia žaismingai, tikrąja to žodžio prasme – smagiai. Kiek pasidžiaugus akį traukiančiais, sproginėjančiais objektais, viduje pradeda kirbėti tas jausmas – tai *gut feeling*. Intuicija sako, kad kažkas čia ne taip, kažkas slypi po šiuo optimistiniu apvalkalu. Akį patraukia konvejeris, ratu sukantis skardines, dumbliuose bei laiduose skęstantys biuro baldai. Pirminį smagumą pradeda glemžtis grėsmę signalizuojantys objektai, priešinga estetika ir tikrai priešingas jausmas. Nuostabiai surežisuotas daugiasluoksniškumas, kuris tarsi kuria spektaklį, vos tik ganant žvilgsnį.

Vilnius. 2022 m. gruodis

Šįkart užeinu į šį kūrinį kaip į vakarėlį. Gausus žmonių būrys. „Robertas Narkus. Gut Feeling. Sugrįžtuvės“ – ir pavadinimas nurodo šventę, šiuo atveju ji vyksta naujose „Lewben Art Foundation“ patalpose. Vis dėlto tame gausiame žmonių būryje trumpam sugrįžta žarnas sukanti nuojauta – ar tai, kaip mes visa tai švenčiam, yra teisinga originaliai kuriamos nuojautos dėl artėjančios pasaulio pabaigos atžvilgiu? Tačiau ši mintis aplanko tik trumpam. Pasineriu į aplinką, žmones, pasiduodu jau naujam scenarijui, kuris kviečia patirti kūrinį fragmentiškai, šiek tiek toliau nustumti ant slenksčio esantį nerimą. Ir čia nėra nieko neteisingo – tai tas pats būdas (kone) natūraliai saugoti save ir leisti širdžiai būti ramesnei gyvenimo sunkumo akivaizdoje.

Į Bernardinų gatvę perkelta instaliacija nesiekiama atkartoti ar pakartoti – tik užsiminti apie didesnį grožį bei su juo keliaujantį, kažkur giliai viduje slypintį susirūpinimą. Absurdas, kuris subtiliai atsiskleidžia Venecijoje, savo aukščiausią tašką pasiekia Vilniuje – intencionaliai ar ne, tačiau aplinka, kurioje gana ilgą laiką stebiu ne patį meną, o į jį įsiliejusius žmones su taurėmis ir šypsenomis, tampa itin nuosekliai išpildytu kūriniu ir jo esme. Pabaigos šventė.

Vilnius. 2022 m. lapkritis

Ekonomistas Bryanas Caplanas yra aprašęs fenomeną, pavadintą racionaliu iracionalumu. Atsižvelgiant į Narkaus kūrybinę visumą, o „Gut Feeling“ nebūnant jokia išimtimi, veikiau tąsa to, ką Narkus jau sukūręs, – šis ekonomisto teorinis pagrindas, mano galva, puikiai siejasi su siunčiama žinute bei kuriamu jausmu. Šia teorija teigiama, kad kai klaidingų įsitikinimų kaina yra maža, žmonės pradeda nebeskirti tiek intelektinių pastangų problemai suvokti ir leidžia sau pasimesti tarp klaidingų nuomonių, tampa paveikiami emocinių, subjektyvių aspektų. Tačiau tai ne veidmainystė, tai kone natūralus atsakas į tai, kas to žmogaus aplinkoje. Ir nors klaidingi įsitikinimai šiuo atveju yra didesnio masto, tačiau mes, regis, jau linkę juos sumažinti, kad galėtume gyventi ramesne galva.

Taigi „Gut Feeling“ tarsi kuria tragikomediją, ja lyg ir bandoma spręsti kylančias globalias problemas, ieškoma racionalių sprendimų, tačiau visų pirma įspūdis atsimuša į formą – tokią nekaltą, kad net keliančią džiaugsmą, o vėliau – į situacijos rimtį ir suvokimą, jog išeitis, nors prie jos ir prieita logiškai, vis dėlto dar toli ir kažin kaip bus atrandama. Kyla klausimas – gal tam, kad išspręstume šias problemas, prie kurių, kaip pasaulis, regis, priėjome mąstydami logiškai, reikėtų apsisukti ir pradėti kliautis intuicija, iracionaliu pasaulio bei jo klausimų sprendimu?

Roberto Narkaus totalinė instaliacija „Gut Feeling“ veikia iki sausio 22 d. „Lewben Art Foundation“ (Bernardinų g. 6, Vilnius)

Nesibaigiantis reginys, arba gyvenimo teatras

Rodo „Žiemos ekranai“

Švenčiant kino šimtmetį Marcelio Carné „Galiorkos vaikai“ („Les Enfants du Paradis“, 1945) pripažintas geriausiu visų laikų prancūzų filmu. Dabar sunku patikėti, bet šis monumentalus, 190 minučių trunkantis filmas kurtas okupuotoje Prancūzijoje, kai buvo sunku gauti ir reikiamų medžiagų, ir atitinkamą finansavimą tokiam ambicingam reginiui. Beveik trejus metus kurti „Galiorkos vaikai“ pasirodė ekranuose, kai šalis jau buvo laisva. Filmo premjera Paryžiuje 1945 m. kovo 9 d. tapo dovana prancūzams ir kartu pareigos jausmo, dvasios stiprybės ir noro kurti simboliu. Sulaukti tarptautinio pripažinimo „Galiorkos vaikams“ padėjo Venecijos kino festivalio prizas bei „Oskaro“ nominacija scenarijaus autoriui Jacques'ui Prévert'ui.

„Galiorkos vaikus“ galima vadinti poetinio realizmo krypties (kai kuriose šalyse ji vadinama juoduoju poetiniu realizmu, kai kuriose – juoduoju romantizmu) kulminacija. Carné (1909–1996) XX a. 4-ajame dešimtmetyje tapo šio reiškinio sinonimu. Prancūzų poetinis realizmas pasižymėjo didžiuliu pesimizmu: vieniši filmų veikėjai dažniausiai pasmerkti pralaimėti, jų niekas nesupranta, o visuomenė atstumia. Net jei nusišypso laimė, ji trunka akimirksnį, nes likimas negailestingas.

Carné stilius – tai preciziška dramaturgija, tobula scenografija, alegoriški personažai, poetiški dialogai, kuriantys neišvengiamo pralaimėjimo atmosferą. Ryškiausias tarpukario šio stiliaus pavyzdys – taip pat kartu su Prévert'u Carné kurtas filmas, 1938 m. pasirodžiusi „Ūkų krantinė“ („Le Quai des brumes“). Tai pasakojimas apie nuo policijos bėgantį kareivį dezertyrą, kuris tikisi iš Havro uosto išplaukti į kitą gyvenimą. Jis sutinka merginą, bet jų meilė pasmerkta. Pilki, tamsos, miglos ir lietaus persmelkti filmo kadrai pabrėžė beviltiškos veikėjų kovos su blogiu atmosferą.

Antrojo pasaulinio karo metais Carné liko Prancūzijoje, kur vokiečiai kontroliavo kino gamybą, įvedė cenzūrą (ji veikė ir neokupuotoje šalies dalyje), o nacių propagandos ministras Josephas Goebbelsas rašė, kad „prancūzai turi tenkintis lengvais, tuščiais, net šiek tiek kvailais filmais“. Smerkiamas už dekadentišką savo filmų nuotaiką, homoseksualumą ir simpatijas žydams režisierius iš vokiečių okupuoto Paryžiaus išvyko į Nicą – tai buvo neokupuota Viši vyriausybės valdomos Prancūzijos dalis. Svarbu buvo ir tai, kad ten jau gyveno Prévert'as, slapstėsi žydai – nuolatinis Carné bendradarbis dailininkas Alexandre'as Trauneras ir kompozitorius Josephas Kosma.

Kaip ir dauguma šalyje likusių režisierių, Antrojo pasaulinio karo metais Carné atsisakė šiuolaikinės tematikos. 1943 m. rugpjūčio 16 d. Nicoje, „Victorine“ studijoje, prasidėjo „Galiorkos vaikų“ filmavimas. Filmui buvo skirta milžiniška 58 milijonų frankų suma. Tai reiškė galimybę pabėgti į fantaziją, į istoriją, į pasaką.

Sumanymą pasufleravo aktorius Jeanas-Louis Barrault, papasakojęs Carné dramatišką garsaus pantomimos meistro Jeano-Gaspard'o Deburau, kurio pseudonimas buvo Baptiste'as, gyvenimo epizodą. Istorija paprasta: gindamas meilužės, kurią gatvėje užpuolė ir įžeidinėjo kažkoks vargeta, garbę, Deburau jam tvojo lazda, bet, matyt, per stipriai, nes žmogus mirė. Deburau stojo prieš teismą. Į posėdžius ateidavo visas Paryžius, bet net ne tam, kad stebėtų šį teisingumo spektaklį, o kad pirmą kartą išgirstų garsųjį mimą kalbantį. Prévert'as parašė scenarijų „Funambules“, tačiau „Galiorkos vaikai“ vis dėlto pasakoja jau kitą istoriją.

„Galiorkos vaikai“ susideda iš dviejų dalių –„Piktadarių bulvaras“ („Boulevarde du Crime“) ir „Baltasis žmogus“ („L'homme Blanc“). Filmas perkelia į pirmąją XIX a. pusę ir pasakoja tikrą dviejų Paryžiaus teatrų aktorių – mimo Baptiste'o (jį ir suvaidino Barrault) ir svajojančio apie Shakespeare'o dramas tragiko Frédéricko Lemaître'o (Pierre Brasseur) – konkurencinės kovos istoriją. Autentiškas personažas – ir Pierre'as-François Lacenaire'as, nusikaltėlis ir rašytojas. Filmo veikėjai yra aktoriai, su jais susiję žmonės ir žiūrovai. Didžioji istorijos dalis vyksta scenoje ir teatro užkulisiuose, kur mezgasi romanai, o gyvenimas maišosi su vaidyba. Aplink lemtingąją moterį – gražuolę Garans – sukasi keturi ją įsimylėję vyrai: nedrąsusis Baptistas, pradedantysis aktorius, cinikas, suvedžiotojas Lemetras, elegantiškas anarchistas ir žudikas Lasneras ir turtingas grafas Eduardas de Montrė. Jų meilės, pavydo ir neapykantos mišinyje ryškėja melodramos, populiariosios literatūros, realistinio romano bruožai, kadrų plastika primena Jacques'o-Louis Davido ir Jeano-Auguste'o Ingres'o tapybą.

Autobiografinėje knygoje režisierius taip prisiminė filmavimo pradžią: „Būdamas iš prigimties neramus žmogus, greičiau pesimistas ir perfekcionistas (bent jau taip tvirtina ne visada man palankūs kolegos), privalėjau nervintis. Bet, visų nuostabai, buvau visiškai ramus, nes jau žinojau, kaip filmuosiu: bus minimalus stambių planų skaičius. Bendri planai leido priartėti prie tapybos drobių stiliaus.“

Kaip ir visų Prévert'o scenarijų, „Galiorkos vaikų“ dialogai kupini tikslių *bon mot*, kartais ir juodojo humoro: „Toks žmogus kaip aš negali rizikuoti, kad egzekuciją jam vykdys provincijos budelis.“

„Galiorkos vaikai“ nėra istorinis filmas – greičiau pagarbos duoklė teatrui ir pantomimai. Tai ir meilės istorija, kurioje susipina paslaptis, nusikaltimas ir menas, tačiau meilė teatrui atrodo svarbesnė. Teatras – tai gyvenimas, o tikroji aktorystė – ne apsimetinėjimas, bet autentiškų jausmų išlaisvinimas, atsivėrimas žiūrovams. Kita vertus, „Galiorkos vaikai“ – tai ir savotiška visų XIX a. egzistavusių teatro formų rekonstrukcija. Rengdamiesi filmui Prévert'as ir Carné tyrinėjo teatro istoriją: filme tiesiog pažodžiui atkurtos kai kurios graviūros, kuriose užfiksuoti įvairūs populiarūs XIX a. reginiai. Pasak kino istoriko Georges'o Sadoulio, tai „didis ginčas apie meną ir realybę, paremtas skirtingų reginių – melodramos, tragedijos, pantomimos ir gyvenimo – palyginimais“.

„Galiorkos vaikus“ įrėmina scenos su tūkstančiais statistų garsiajame Paryžiaus Piktadarių bulvare, kurį Alexandre'as Trauneras atkūrė Nicoje, kino studijos paviljone. (Bulvaro maketas buvo 200 metrų ilgio ir kainavo penkis milijonus frankų; šiame bulvare pirmoje XIX a. pusėje veikė daug teatrų.) Jos rodo pramogų ištroškusius žmones. Tačiau tarp kylančių ir nusileidžiančių uždangų vyksta gyvenimas, kuris taip pat yra teatras. Jis kupinas juoko ir ašarų, gražių akimirkų ir nemalonių situacijų, pažadų ir nusivylimų. „Galiorkos vaikuose“ Carné ne kartą pabrėžia besikeičiančias žiūrovų ir aktorių pozicijas: aktoriai vaidina žiūrovams, bet kartais jie atsiduria tarp publikos, kad kartu žiūrėtų spektaklį.

Svarbiausia „Galiorkos vaikuose“ yra įtaigi, romantizuota filmo herojų gyvenimo vizija. Filmas prasideda kylančia uždanga: ekrane atsiranda „scena“ – kino tikrovė, kurioje Prévert'as ir Carné galėjo be jokių apribojimų naudotis literatūros ir teatro arsenalu. Filmo „spektaklis“ pakeri formų, motyvų ir nuotaikų turtingumu, o veikėjai primena marionetes, kurias judina nematoma likimo ranka. „Teatro teatre“ motyvas lyg ir sufleruoja, kad „realūs“ veikėjų nutikimai atsidūrė „tarp kabučių“ ir yra tik dar vienas prasimanymas. Pasitelkdamas aktorystės kategoriją, filmas atskleidžia žmogaus esmę, o gyvenimą rodo kaip nesibaigianti reginį, kuriamą likimo, Dievo ar tiesiog žmonių džiaugsmui.

Išgalvotą veikėją Klarą, kurią visi vadina Garans (lietuviškas šios gėlės pavadinimas yra čiobrelis), suvaidino kino ir teatro žvaigždė Arletty. Jos herojė – laisva būtybė: ji laisva ir nuo materialių rūpesčių, ir metaforiškai, nes yra laisva rinktis. Jos veidas atspindi liūdną gyvenimo patirtį, lengvabūdiškumą, kartais cinizmą ir apsukrumą, bet taip pat ir gryną dvasingumą, atotrūkį nuo žemiškų geismų ir lūkesčių.

„Galiorkos vaikai“

Filmo veikėjai nėra paprasti žmonės. Elgeta čia nėra tik elgeta, kurtizanė – tik kurtizanė, banditas – tik banditas, bet aktorius yra aktorius ir neaktorius taip pat yra aktorius. Tai pasaulis, kuriame tikrovė susipina su teatru ir kartais ribos tiesiog nusitrina. Kasdieniai įvykiai tęsiasi teatro scenoje, o dramos ar komedijos aktas trunka net aktoriams nulipus nuo scenos. Tai suteikia veikėjų gyvenimui šiek tiek romantiško karštligiškumo, nors jo pernelyg mažai, kad pasijustum laimingas. Kaip sako Garans: „Nei laimingi, nei nelaimingi – esame tarp vieno ir kito.“

Toje režisieriaus meistriškai kuriamoje pasaulio teatralizacijoje ypatingą reikšmę įgyja kaukės, slepiančios tikrąjį veidą. Iškalbinga viena paskutinių filmo scenų, kai karnavale Baptistas negali rasti Garans tarp persirengėlių ir galiausiai tampa tik vienu iš mimų – savo antrininkų. Taip Baptistas įgyja kiekvieno vyro statusą, o jo meilužė tampa kiekvienos moters ir jos egzistencinių dramų figūra. Finaliniu karnavalu režisierius pabrėžia neišvengiamą meilės sąlygiškumą: atrodo, kad mūsų meilė yra išskirtinė, bet iš tikrųjų vaidiname vis tą patį spektaklį, kuriame esame tokie pat kaip ir kiti aktoriai. Kartais bandome sugrįžti į praeitį ir savo vaidmenis suvaidinti geriau, bet visi bandymai nugalėti likimą yra iš anksto pasmerkti.

Fatalizmas filme pasireiškia atsitiktiniais herojų susitikimais, neplanuotais poelgiais, priverstiniais išsiskyrimais, neišvengiamais pralaimėjimais. Pralaimi visi, nesugeba apsiginti net didžioji Garans ir Baptisto meilė. Virš Piktadarių bulvaro nusileidžia uždanga, skelbianti, kad „spektaklis“ baigėsi.

Likimas paliko niūrų pėdsaką ir aktorių likimuose. Prekiautoją senienomis Jerichą suvaidinęs kolaborantas, antisemitas ir skundikas Robert'as Le Viganas 1944-ųjų rudenį tiesiai iš filmavimo aikštelės pabėgo į Vokietiją. Jį pakeitė Pierre'as Renoiras. 1944 m. vasarą Arletty buvo nuteista mirties bausme už romaną su „Luftwaffe“ lakūnu. Mirties bausmę pakeitė įkalinimas Dransi stovykloje kartu su kitais kolaborantais iš to meto elito. Iš Arletty trejiems metams buvo atimta teisė užsiimti profesine veikla, ji negalėjo dalyvauti iškilmingoje filmo premjeroje. Nors vizitinėje kortelėje visada buvo parašyta *Mademoiselle Arletty*, iki pat gyvenimo pabaigos aktorei patiko būti vadinamai Garans.

Parengė Živilė Pipinytė

Reikšmingi nereikšmingi metai

Nauji filmai – „Sausis“

Elena Jasiūnaitė

Žiūrint latvių režisieriaus Viesturo Kairišo vaidybinį filmą **„Sausis“** („Janvāris“, Latvija, Lietuva, Lenkija, 2022) sunku į šalį nuvyti mintį, kad jį geriausiai supras ir pajaus tie, kurie 1990-aisiais patys buvo filmo herojų amžiaus. Nors, pasak režisieriaus, tai nėra autobiografija, filme rodomų įvykių metais jis pats buvo devyniolikmetis kino mylėtojas. Tad filme matomos būdingos detalės, aplinka, pati laikmečio pajauta – autentiški. „Sausis“ – intymi, asmeniška, tačiau kartu ir kolektyvinė visos kartos istorija. Tų, kurie savo nerūpestingą jaunystę ir brandą (galbūt kartais net priverstinę) išgyveno lūžio laikotarpiu.

1991 m. sausio įvykių fone susipažįstame su devyniolikmečiu Jaziu (Kārlis Arnolds Avots), iš rankų nepaleidžiančiu mėgėjiškos 8 mm kameros, kadaise priklausiusios tėvui, ir svajojančiu būti kino režisieriumi. „Galėtum būti kaip Tarkovskis, tik Latvijoje“, – sako jo mama (veikiausiai ne iš didelės meilės menui, bet praktiniais sumetimais – labiau už viską ji nenori, kad sūnų pašauktų tarnauti į sovietų armiją). Tokie patys kino ir jaunatviško maišto užvaldyti ir jo draugai – kinas formuoja jų savimonę bei vertybes. Visus vienija kūrybinių idealų paieškos, noras būti kažkuo kitu ir siekis, kad kuriama kino kalba atspindėtų jų asmenybę (ypač kai toji asmenybė patiems vis dar nėra iki galo aiški). Per Jazio ir jo draugų kasdienybę filme stebime ir jaunosios kartos, ir visos valstybės virsmą.

Savo struktūra „Sausis“ kiek primena išplėštą dienoraščio lapą: naratyvas ne visada sklandus ir nuoseklus, o pačiame pasakojime – daug asmeninių potyrių, jausenų. Nuo sekimo idealais iki nusivylimo jais (ir savimi), nuo pirmosios seksualinės patirties – nejaukios, gėdingos ir atpažįstamos – iki konkurencinio pavydo ir išsiskyrimo su mylimąja Ana (Alise Danovska), nuo jaunatviško maištavimo prieš viską iki supratimo, kur yra tavo vieta. Intymaus dienoraščio įspūdį sustiprina 8 mm juostoje pagrindinio filmo herojaus Jazio užfiksuoti buitiniai kadrai, kuriuose – lėtas savo kelio ir braižo ieškančio jaunuolio gyvenimas: mylimosios kontūras už užuolaidos šydo ar tekanti upė su ledo lytimis.

Tad kasdienybės jausenų „Sausyje“ gerokai daugiau nei istorinių įvykių, nors savaime filmui tai nėra trūkumas – akivaizdu, kad režisieriui už sausus faktus įdomiau tai, ką reiškia gyventi, augti, formuotis jų fone, ypač kai esi jaunas. Tačiau kyla abejonių, ar filmas bus suprastas visų amžiaus grupių žiūrovų: paaiškinimų čia mažai, o laikmečio detalės geriau atpažįstamoms tiems, kurie jas matė savomis akimis. Kitiems beliks nostalgiškos nuotrupos – kaip kad prisiminimai apie videonuomos punktus (jei dar spėjo pasinaudoti jų teikiamomis galimybėmis) ir piratines vaizdajuostes su neprofesionaliu įgarsinimu ar gal net lengvai ironišką šypseną dėl savo universalumo kelianti sinefilijos tema, nes daugelio meilė kinui prasidėjo nuo tų pačių pavardžių, kurias kaip maldą kartoja jaunieji filmo herojai: Tarkovskis, Bergmanas, Herzogas.

Filme pasirodo ir reali latvių kino pasaulio figūra – kino režisierius Juris Podniekas (Juhan Ulfsak). Nežinia, kiek filme sukurtas jo personažas yra tikroviškas: čia režisierius kalba klišėmis, mėgaujasi savo autoritetu ir juo susižavėjusių jaunųjų kino kūrėjų dėmesiu. Galbūt net Aną dirbti pas save jis pakvietė visai ne dėl to, kad patiko jos sukurtas muzikinis klipas. Tačiau šis inkliuzas – mažas režisieriaus nusilenkimas Latvijos kino istorijai: Podniekas aktyviai fiksavo Baltijos šalių nepriklausomybės kovas, jų metu žuvo ir du režisieriaus operatoriai.

Stiprioji „Sausio“ pusė – savalaikė istorijos perspektyva. Filmo herojai leidžia dienas iki galo neįsisąmoninę, kokiu laikotarpiu gyvena. Viskas painu ir miglota, neišsigryninę – veikėjų ir visuomenės sąmonėje dar nėra susiformavusi laiko distancija, vėliau leidusi įvykius vertinti kaip

„Sausis“

istoriškai lemtingus. Kartu nėra ir herojiško patoso, neretai lydinčio filmus istorinėmis temomis. Filme neegzistuoja ir juoda–balta individų takoskyra, tai puikiai parodo po vienu stogu gyvenanti Jazio tėvų šeima, tapusi visuomenėje egzistuojančių prieštaravimų koncentratu. Jazio motina (Baiba Broka) aktyviai kovoja prieš jaunuolių šaukimą į sovietų armiją ir palaiko nacionalinį judėjimą, o tėvas (Aleksas Kazanavičius) vis dar priklauso Latvijos komunistų partijai. Nepaisant nuolatinių ironiškų motinos pastabų apie tėvo padėtį, jų šeimoje vyrauja meilė ir tarpusavio parama.

Iš tiesų Jazis – labai antiherojiškas veikėjas. Jis vidutiniškas, ne itin įdomus, naivus, nepažįstantis savęs, pavydus (taip pat ir mylimajai), kompleksuotas. Net į Vilnių jis išvyksta visai ne todėl, kad norėtų dalyvauti politinių įvykių sūkuryje, – tiesiog ten dirbti su kitu režisieriumi išvažiavo jo buvusi mergina. Tik dėl šių bruožų Jazis tampa gerokai tikresnis ir artimesnis. Lūžio tašku jo gyvenime tampa naktis užbarikaduotose Rygos gatvėse. Tragiška naktis virsta savotiška Jazio iniciacija į suaugusiųjų gyvenimą. Nebelieka jaunatviško maksimalizmo deklaruojant, kad „mirsi, jei negalėsi kurti filmų“, ankstesnio naivumo, noro būti panašiam į „visus tuo tarkovskius“. Ateityje Barikadų dienos virs Latvijos istorija, bet filme jos – asmeninė patirtis, leidusi Jaziui ir panašiems į jį suprasti, ką turi daryti ir kur yra jų vieta.

Paskui karščiuojančią sąmonę

Nauji filmai – „Salų tyla“

Mantė Valiūnaitė

Katalonų režisierius Albertas Serra – vienas tų sinefilų numylėtinių, kurių naujo filmo pasirodymas tampa svarbiu kino įvykiu. Filmo **„Salų tyla“** („Pacifiction“, Prancūzija, Ispanija, Vokietija, Portugalija, 2022) premjera, kaip ir daugelio kitų režisieriaus filmų, įvyko Kanų kino festivalyje. Lietuvoje Serra filmai rodomi tai viename, tai kitame festivalyje, bet štai „Salų tyla“ – pirmas kūrėjo darbas, rodomas ir reguliariame kino teatrų repertuare. Pirmieji filmo rodymai įvyko Europos šalių kino forume „Scanorama“, kuris ir platina „Salų tylą“, skambiai vadindamas ją šedevru.

Mano galva, šedevras – savo laikmetį pralenkiantis kūrinys, pasiūlantis naują žvilgsnį į temas, kurios nebūtinai yra aktualios, bet svarbios ir išliekančios. Formaliai – tai genialiai sumanytas ir įgyvendintas kūrinys, pakylėjantis meno šaką aukštėliau, nei būta iki šiol. Manyčiau, kad šedevro statusui įgauti reikia laiko ir distancijos, tad išgirdusi per filmo „Salų tyla“ pristatymą, kad jis vadinamas šedevru, norom nenorom žiūrėjau jį klausdama – ar tikrai? Serra filmas – labai geras kūrinys, bet šedevru jo nepavadinčiau.

Filmas „Salų tyla“, galima sakyti, pralenkia savo laikmetį, bet ne ateities parametru, o tarsi grįždamas atgal. Man jis primena 6-ojo ir 7-ojo dešimtmečių Lotynų Amerikos filmus, kurie siekė artikuliuoti kolonialistinės sąmonės kritiką, dažnai tai darydami fragmentiškais pasakojimais, eksperimentuodami forma. Komisaras De Roleras (Benoît Magimel) „Salų tyloje“ laviruoja tarp dviejų pusių kaip poetas Paulo Martinsas iš Glaubero Rochos filmo „Užkerėta žemė“ („Terra em Transe“, 1967). Tik antikolonialistinės idėjos Rochos ir kitų Lotynų Amerikos kino kūrėjų darbuose išreiškiamos su dideliu užsidegimu ir veržlumu, o Serra filme daugelis jų sklando tirštoje atmosferoje. „Salų tyloje“ neapsiribojama viena idėja, jų yra daug, nors jos, iki galo neišartikuliuotos, pasklinda po fragmentišką pasakojimą, kritikų vadinamą tropiniu trileriu.

Vietoj įsivaizduojamo Eldorado „Užkerėtoje žemėje“, „Salų tyloje“ keliaujame po didžiausią Prancūzijos Polinezijos archipelago salą Taitį. Konkreti filmo vieta suteikia jam tikslų, istoriškai konkretų kontekstą. Bene visose scenose esame šalia komisaro De Rolero, kuris nuo visko atsitvėręs tamsiais akiniais. Jį vis labiau apima paranoja, tad ir filmo atmosfera tamsėja ir intensyvėja. Rojui žemėje vėl kyla grėsmė, kurią nujaučia vietiniai ir kurią išsiaiškinti bando komisaras. Grėsmė – ne paprasta, o branduolinė. Į vandenyną vis plukdomos eskorto merginos sugrįžta prastos būklės. O naktiniuose klubuose pasirodantis admirolas (Marc Susini) klimpsta į svaigulį, pokalbiai su juo apsiriboja politiniais postringavimais.

Viena įdomiausių filmo veikėjų Šana (Pahoa Mahagafanau) tampa komisaro patikėtine. Jos vaidmenyje sutelkta ypatinga galia ir, regis, ji vienintelė visame kvaitulyje išlieka tvirta ir nepajudinama. Epizodinėse mizanscenose dažnai šmėkšteli dar vienas personažas, kuris traukia akį ir kelia klausimų, – tai gėlėtais marškiniais vilkintis vienas iš komisaro darbininkų. Jis nieko nekalba, bet jo figūra nuolat pasirodo ir kadrą pripildo keistos ironijos.

Minėti veikėjai klajoja scenose, dažnai neturinčiose pradžios ar pabaigos. Ekranas prisipildo paslapties. *Linčiška* atmosfera tankėja, veikėjai atrodo vis labiau sutrikę, o žiūrovas seka pėdsakais, kurie dažnai niekur neveda. „Salų tyla“ – ne toks trileris ar kriminalinis pasakojimas, kuriame įmanoma išpainioti užmegztus tinklus. Jis to ir nesiekia, kaip ir nesiekia būti didaktišku politiniu filmu.

Filme tikrai netrūksta įdomių režisūrinių sprendimų. Kiekvieną sceną Serra filmuoja trimis kameromis, remdamasis scenarijumi, bet palikdamas labai daug erdvės improvizacijai. Aktoriai įmetami į ilgas scenas, kuriose turi kurtis situacijos, dialogai, būsenos. Pasakojimo epizodiškumas ir mizanscenų fragmentiškumas kyla iš to, kad Serra suteikia filmui kūną montažinėje. Žinantiems Serra kūrybos metodą turbūt buvo malonu stebėti, kaip režisierius pina filmo audinį, nes jis jau ne kartą žengė tuo pačiu keliu. Tokiu pačiu metodu Serra sukūrė ir „Libertė“, kuriame, bent jau man, šis metodas labiau pasiteisina, nes žaidžiama su mažesniu skaičiumi naratyvinių elementų. „Salų tyloje“ mizanscenų fragmentiškumas kartais daro neužbaigtų pokalbių arba teksto, kuriame pritrūksta skyrybos ženklų, įspūdį.

Kita vertus, karščiuojanti kolonialistinė sąmonė gal ir galėjo pamesti skyrybos ženklus. Juolab kad ją lyg filme matomos didelės bangos talžo neįtikėtinai gražūs Taičio vaizdai. Tais vaizdais žiūrovas gali mėgautis ir suvokti, kad mato tikrai talentingo režisieriaus meistrišką darbą. Tik iki šedevro pritrūko naujesnio žvilgsnio į praeities ir dabarties santykį, aiškiau artikuliuojamų minčių ir labiau temos atžvilgiu pasiteisinančio metodo.

Klausimai ir išbandymai

Krėsle prie televizoriaus

„Anri Piko paslaptis“

„Vagiliautojai“

Kai atrodė, kad literatūrinės mistifikacijos – praėjusių amžių žaidimas, sužibo Elenos Ferrante žvaigždė, ir, nepaisant įvairių prielaidų, rašytojos tapatybė iki šiol neįrodyta. Ispanai buvo gudresni: vienai pseudonimu prisidengusiai populiarių detektyvinių romanų autorei skyrė svarbią literatūros premiją, o ceremonijos dalyviai nustebo, kai jos atsiimti ant scenos pakilo du vyrai. Pagal Davido Foenkinoso romaną Rémi Bezançono sukurto filmo **„Anri Piko paslaptis“** (**LRT Plius, 26 d. 21.33**) siužetas susijęs su panašia mįsle.

...Vienoje Bretanės bibliotekoje atsitiktinai rastas rankraštis pasiekia leidyklą ir netikėtai atsiduria tarp populiariausių knygų. Kūrinys stebina minties brandumu ir kalbos meistriškumu. Knygos autorius – prieš kelerius metus miręs Anri Pikas – kepė picas ir, jo našlės žodžiais tariant, nebūtų parašęs nieko, išskyrus prekių sąrašą. Tai sužadina įtakingo literatūros kritiko Žano Mišelio Rušo (esu didelis Fabrice'o Luchini talento gerbėjas) įtarimus. Jis nusprendžia surizikuoti karjera ir šeima, kad išsiaiškintų paslaptingo autoriaus mįslę.

Filmo kūrėjai pasistengė, kad „Anri Piko paslaptis“ išsaugotų klasikinę Šerloko Holmso ar Erkiulio Puaro nuotykių formą. Filme daug klaidžių linijų, į niekur vedančių nuorodų ir netikėtų siužeto posūkių. Tačiau tai nėra tik detektyvinis pasakojimas. Komedija filmą paverčia Anri duktė Žozefina (Camille Cottin). Iš pradžių ji piktai žiūri į literatūros kritiką, kaišiojantį nosį ne į savo reikalus, bet paskui ir pati pasiduoda paslapties žavesiui. Žozefina ir paneigia Rušo teorijas, ir kaitina jo vaizduotę. Jų santykiai laikui bėgant įgyja vis naujų spalvų...

Jameso Ponsoldto filmo **„Ratas“** (**LNK, 25 d. 22.30**) intriga remiasi supriešinimu: ramūs, jaukūs namai ir žiurkių lenktynės korporacijoje, nostalgiškos kelionės kajakais ir skaitmeniniai „draugai“. Tiksliau, opozicija tarp gyvenimo realybėje ir gyvenimo skaitmeninėje tikrovėje. Nykioje įstaigoje dirbanti Mei (Emma Watson) staiga gauna galimybę – darbą interneto korporacijoje „Ratas“. Sudie, beprasmiški pokalbiai telefonu, sveiki, įspūdinga alga ir sveikatos draudime! Tai skamba kaip svajonės išsipildymas, bet ir kaip pirmas žingsnis į pragarą, nors filmo kūrėjai supranta, kad pastaraisiais metais interneto peizažas pasikeitė, korporacijos jau nebėra baubas ir meistriškai gundo socialinių medijų idile. Tad ir kompiuterių molocho vadovas nebeprimena kokio nors populiaraus kino šėtono. Jis lyg koks Steve'as Jobsas, kuris tau parduos skaitmeninę vergystę, o tu jam dar už tai padėkosi. Bėda tik ta, kad Ponsoldtas visas kortas atskleidžia jau filmo pradžioje ir jo siaubo filmas – be jokio siaubo. Greičiau tai perspėjimas, kad draugystės su visais ir su pasauliu perspektyva gali tiesiog atimti iš tavęs privatumą.

Išbandymų būna įvairių. Filmo **„Menki juokai“** (**LRT Plius, 20 d. 22 val.**) kūrėjai savo herojui parinko tokį, kuris, regis, jau pradeda virsti kliše. Keturiasdešimtmetis Kasperas yra sėkmės lydimas *stand up* komikas. Jis populiarus ir mylimas, bet vieną dieną sėkmė nusisuka: Kasperas praranda darbą, gerbėjus, jį palieka mergina. Bet tai dar ne viskas – Kasperas sužino, kad jam paskutinės stadijos vėžys.

Iš visko spėju, kad filmą sukūrė jaunas žmogus, įsitikinęs, kad baisiausia, kas jį gali ištikti, yra mirtis. Eltonas Johnas jam galėtų paaiškinti, kad gali būti ir blogiau. Bent jau tai galėtų padaryti Dexterio Fletcherio filmo **„Rocketman“** (**TV1, 21 d. 22.55**) veikėjas – tikras populiariosios kultūros didvyris ir dainininkas. Filmas taip pat susideda iš daugybės klišių ir paprastos žinutės pabaigoje. Skiriasi tik nuoširdi, sentimentali ir šiek tiek autoironiška menininko išpažinties intonacija. Ji suteikia filmui pasakos atspalvį ir, regis, yra viena didžiausių „Rocketman“ vertybių.

Išpažintį Eltonas Johnas (Taron Egerton) pradeda savo noru atsidūręs Parklando klinikoje, anoniminių alkoholikų (tarp jų kamera ilgiau stabteli tik prie Juozo Statkevičiaus) ratelyje. Dainininkas prisimena vaikystę, šaltos lyg sniego karalienė motinos (Bryce Dallas Howard) ir tėvo (Steven Mackintosh) nemylimo apkūnaus berniuko kančias, močiutės (Gemma Jones) tikėjimą jo talentu. Prisimenami svarbiausi gyvenimo epizodai – susitikimas su būsimu Eltono Johno dainų tekstų autoriumi Berniu Taupinu (Jamie Bell), pirmieji pažeminimai susidūrus su populiariosios muzikos industrija, triumfas garsiajame Los Andželo klube „Troubadour“, suartėjimas su Johnu Reidu (Richard Madden), kurio pasirodymas filme iškart pažymėtas nerimo – jį sufleruoja ir griežtas juodas šio veikėjo kostiumas, ir bejausmę kaukę primenantis veidas.

Dainininko iškilimas, šlovė ir milžiniški turtai bejėgiai prieš nuolat juntamą meilės alkį, kurį įrėmina ciniški motinos žodžiai, pasakyti po sūnaus prisipažinimo, kad yra gėjus. Ji tvirtina, kad sūnus visada bus vienišas ir jo niekas nemylės. Pažeminimų, turtų, pasirodymų, kičinių kostiumų kaleidoskopą režisierius energingai montuoja su vis didesnės priklausomybės nuo narkotikų, alkoholio ir apsipirkimų vaizdais. Koks filmas apie muzikantus apsieis be sekso, narkotikų ir rokenrolo? Ši filmo dalis, kurią galima pavadinti „turtuoliai irgi verkia“, pernelyg monotoniška, o pagrindinio veikėjo asmenybę pradeda nustelbti margas, egzotiškas, perteklinis, nors, žinoma, meistriškai kuriamas fonas.

Filme „Rocketman“ natūraliai dera lyrika ir kičas. Pastarasis čia tiesiog kvadratu ar kubu, nes juk tokie perdėti visais požiūriais yra ir ekscentriški pagrindinio herojaus kostiumai. Bet tai neerzina, nes padeda suprasti jo esmę. Tačiau labiausiai dėl to „kaltas“ Taronas Egertonas – jis persikūnija į savo personažą jo nemėgdžiodamas, puikiai dainuoja, šoka, juda.

Lyg atsvara besaikiam „Rocketman“ veikėjo vartojimui – japonų klasiko Hirokazu Koreedos **„Vagiliautojai“** (**TV3, 21 d. 21.30**). „Auksine palmės šakele“ apdovanotas filmas – parabolė apie tikrus šeimos ryšius, meilę ir susitaikymą su kukliu gyvenimu. Koreeda rodo skurdžiai gyvenančią šeimą. Kiekvienas suaugęs jos narys uždarbiauja, kaip moka, bet tenka prisidurti ir iš senelės pensijos, ir vagiliaujant parduotuvėse bei prekybos centruose. Kartą šeimos galva parsiveda mažą mergaitę – mama ja visiškai nesirūpina. Televizoriuje pamatę pranešimą apie dingusį vaiką, šeimos nariai nusprendžia jos negrąžinti motinai.

Atrodytų, ar gali būti paprastesnis socialinės dramos siužetas, bet neskubiai rutuliojantis ilgam filmo pasakojimui atsiveria veikėjų paslaptys, jų būdai manipuliuoti kitais ir išgyventi, paaiškėja, kad šeimos narių nesieja jokie kraujo ryšiai, ir kyla daug klausimų, ar teisingi įstatymai, pagal kuriuos gyvena pasaulis. „Vagiliautojai“ unikalūs ne tik tobula filmo forma ar aktorių ansambliu, bet ir tuo, kad, užuot pateikęs paprastus atsakymus į sudėtingus klausimus (taip dabar daro dauguma kūrėjų), Koreeda siūlo atsakymus, kurie sužadina dar daugiau klausimų. Todėl Koreedos socialinė kritika yra būtent kritika, o ne narcistiškas autoriaus susižavėjimas savo jautrumu bei širdies gerumu, todėl ir esminiai būties klausimai filme skamba rūsčiai.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Anonsai

Apie moteris, žmogžudystes ir meilės trikampius

„Blogio šaknys“

Sausio 26 d. jau 18 kartą prasidėsiantis prancūzų kino festivalis „Žiemos ekranai“ į sales pakvies išskirtinių filmų gerbėjus. Vilniuje ir Kaune rengiamo festivalio programoje – naujausi prancūzų filmai ir susitikimai su kino kūrėjais, tarp kurių ir Gilles'is Marchand'as, daugybę pasaulinių kino apdovanojimų pelnęs prancūzų scenaristas, tikrais įvykiais paremto filmo „Dvyliktos naktis“ („La nuit de 12“) scenarijaus autorius.

„Šių metų festivalio programa norime parodyti prancūzų kino įvairovę. Tai nėra tik komedijos ar romantinės meilės dramos, kurias, kaip žinome, labiausiai mėgsta lietuviai. Programoje bus ir jų, tačiau prancūzų kinas – labai turtingas, įvairus ir laisvas. Filmuose nagrinėjama daug nestandartinių, nepatogių temų, kurių kitų šalių kine pastebime mažiau arba jų net vengiama. Nuo sudėtingų meilės trikampių, seksualinės tapatybės, moralinius klausimus keliančios žmogžudystės iki *me too* tematikos“, – sako Rūta Bogužaitė, festivalio programos sudarytoja.

Kitas įdomus šių metų programos bruožas – filmuose ryškios pagrindinės herojės moterys, tačiau visų filmų režisieriai yra vyrai.

„Dabar filmuose matome daugiau moterų, atliekančių pagrindinius vaidmenis, ir ne tik herojų, bet ir „blogiukių“. Tai pasaulinė kino tendencija, kartu tai atsispindi ir mūsų filmų programoje, tokiuose filmuose kaip „Trumpo romano kronikos“, „Gyvenimas tarsi šokis“, „Blogio šaknys“ ir kituose“, – teigia Bogužaitė.

Beveik visi festivalio filmai Lietuvoje bus rodomi pirmą kartą. Daugelis jų įvertinti Kanų, Venecijos kino festivaliuose, pretenduoja į „Cezario“ nominacijas (svarbiausi prancūzų kino apdovanojimai) įvairiose kategorijose. Iš viso festivalyje bus rodoma 11 filmų, tarp kurių – 1945 m. sukurta juosta „Galiorkos vaikai“, vienas žymiausių pasaulio kino klasikos kūrinių.

„Ieškojome žiūroviškų filmų, kurie inicijuotų diskusijas, žadintų emocijas, priverstų juoktis ar įkvėptų naujoms patirtims. Programa įvairi: turėsite galimybę pamatyti istorinį, gastronominį filmą „Gardumynas“, nominuotą „Cezariams“ už kostiumus ir dailininko darbą, lyties identiteto, arba *queer*, temai skirtą romantišką filmą „3 naktys per savaitę“, ironišką komediją-trilerį „15 būdų užmušti kaimyną“ ir kitus. Atidžiai sekėme, ką kino teatruose žiūrėjo patys prancūzai, ir geriausius darbus pristatysime žiūrovams Lietuvoje“, – sako Pascalis Sliwanski, Prancūzų instituto Lietuvoje vadovas.

Prancūzų kino festivalis „Žiemos ekranai“ vyks sausio 26 – vasario 2 d. kino teatruose „Skalvija“, „Pasaka“ Vilniuje ir „Romuva“ Kaune. Bilietus į festivalio seansus jau galima įsigyti šių kino teatrų kasose ir interneto svetainėse.

Rengėjų inf.

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a. Lietuvos dailę
Dariaus Žiūros paroda „Portretai“
Paroda „Ribos ir paraštės: socialinė kritika tarpukario Lietuvoje“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“
Gedimino G. Akstino paroda „Nuogaliai“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Patricijos Jurkšaitytės tapybos paroda „Iliuzoriumas“
Paroda „Iš Žemaitijos dvarų kolekcijų. Žemaičių muziejaus „Alka“ rinkinys“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
VI tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: vietos atmintis“
Sigito Virpilaičio paroda „Apie apyrankę“

V. Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Lietuvos nacionalinis muziejus
Arsenalo g. 1
Tarptautinė paroda „100 metų: litas, latas, krona“
iki 29 d. – iaroda „Išpakuojam! Henrio Gaidžio dovana Lietuvai“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinė paroda „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“
Vilniaus 700 metų jubiliejui skirta paroda „Aš esu vilnietis“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
Archeologinių radinių paroda „Po šimts pypkių!“

Kazio Varnelio namai-muziejus
Didžioji g. 26
Paroda „Etnografinis opartas: tekstilės tradicija“

Signatarų namai
Pilies g. 26
Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Paroda „Senojo sidabro spindesys privačiose vilniečių kolekcijose“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Paroda „*Corpisanti*. Katakombų relikvijos-skulptūros Valkininkų ir Buivydžių bažnyčiose“
Vilniaus katedros varpinėje – Barboros Radvilaitės 500-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Barbora etc.“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“
Paroda „Opartiniai atspindžiai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Vilnius amžinai. Dailės kūrinių ir vadovų po miestą dialogas“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Povilo Ričardo Vaitiekūno piešinių paroda

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 25 d. – paroda „Tikrovės tikrumas“

VDA galerija „Artifex“
Gaono g. 1
iki 20 d. – Elenos Grudzinskaitės paroda „Persekiojančios trukmės“

Adomo Galdiko muziejus
Arklių g. 20–1
Adomo Galdiko kūrinių paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“
Latako g. 3
iki 21 d. – paroda „Grafikos erdvės. Grafika erdvėje“

Prospekto fotografijos galerija
Gedimino pr. 43
iki 28 d. – Mindaugo Kavaliausko fotografijų paroda „A-taškas“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
iki 21 d. – Virginijaus Kinčinaičio mobiliografijos paroda „Museion“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
iki 20 d. – Daivos Kairevičiūtės kūrybos paroda „Juodi taškai baltoje jūroje“

Galerija „Vartai“
Vilniaus g. 39
iki 27 d. – Zlatko Kopljaro ir Luco Tuymanso paroda „Gailestingumas“ („Mercy“)

Galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
nuo 26 d. – Redos ir Arūno Uogintų paroda „Archeologai“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
iki 28 d. – Mindaugo Lukošaičio paroda „Vilnius grafito dulkėse“
iki 28 d. – paroda „Abiejų Tautų Respublikos šlovė. Didikų apdarai“

Galerija „Kunstkamera“
Ligoninės g. 4
Paroda „Civitas Vilnensis III“

Jono Meko vizualiųjų menų centras
Malūnų g. 8
Paroda „Albumas“

Teatro, muzikos ir kino muziejus
Vilniaus g. 41
Paroda „Gražina ir drakonas“
Nadeždos Gultiajevos fotografijų paroda „Nematytas Nekrošius“

Samuelio Bako muziejus
Naugarduko g. 10 / 2
Saadios Bahato paroda „Akmuo, medis, metalas ir kūryba“

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
iki 22 d. – Jérôme'o Cigara akvarelių paroda „Lietuvos kelionių dienoraščiai Vakarų keliautojo akimis“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
iki 21 d. – Adelės Liepos Kaunaitės paroda „Nevalgyti“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
iki 28 d. – paroda „Amžininkai: Petras Kalpokas ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
Knygų ir dokumentų paroda Lietuvos ir Japonijos diplomatinių santykių šimtmečiui „Ryšiai“

Vrublevskių biblioteka
Žygimantų g. 1
Andrejaus Iljinskio darbų paroda „Pabėgėlės“

Lietuvos medicinos biblioteka
Kaštonų g. 7
Sigitos Puodžiūtės tapybos paroda „Marsas ir Saulė“
iki 27 d. – paroda „Seimas: vakar, šiandien, rytoj“

„The Room“ galerija
Polocko g. 17
iki 21 d. – Ievos Bartuškaitės, Viltės Čepulytės ir Liucijos Pačkauskaitės tapybos paroda „stART“

„Jono Meko skersvėjis“
Užupio g. 24
iki 29 d. – šiuolaikinės keramikos paroda „Treji metai žmogaus“

Galerija „Atletika“
Vitebsko g. 23
Hannos Ijäs ir Bryndís Björnsdóttir (Dísa) paroda „Respawn“

Projektų erdvė „Swallow“
Vitebsko g. 23
Tarptautinė grupinė paroda „Fredo Sandbacko orai“

GODÒ galerija
Malūnų g. 6A–12
iki 28 d. – Arturo Aliuko, Roberto Blujaus, Pauliaus Juškos, Danieliaus Rusio, Skaistės Verdingytės, Ugnės Žilytės piešinių, tapybos ir grafikos paroda „Figura metaphisica“

LDS meno erdvė „Medūza“
Šv. Jono g. 11
nuo 20 d. – Žygimanto Kudirkos videoinstaliacija „Totalus svetimumas“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
iki 29 d. – paroda „Prieš... ir po 100 metų“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
Paroda „Saldžių svajonių fondas“
Paroda „Jonas Mekas iš arčiau ir iš toliau“
Paroda „Vieno laiško istorija“
Paroda „Palio miestas: 7 tapatybės dimensijos“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
Paroda „Sambūris '23“

Galerija „Meno parkas“
Rotušės a. 27
Jono Juodzevičiaus (1947–2020) paroda „Nepriklausomi potėpiai“
iki 25 d. – Lietuvos menininkų videokūriniai

Parko galerija
M. Valančiaus g. 6
nuo 13 d. – Viliaus Ksavero Slavinsko tapybos darbų paroda „Jausmų vizijos“

Kauno fotografijos galerija
Vilniaus g. 2
Arūno Baltėno fotoparoda „Namų tyloj“

Kauno apskrities viešoji biblioteka
K. Donelaičio g. 8
Arvydo Kumpio fotografijų paroda „Taivanas: tarp tradicijų ir modernybės“

Klaipėda

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
Česlovo Lukensko paroda „Laikas medyje 2022“
Gintauto Trimako paroda „#atsakymas#spalva#slinktis“
Dalios Matulaitės paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
Didžioji Vandens g. 2
nuo 20 d. – Andriaus Zakarausko paroda „Kūlvirstis liečiant ir neliečiant“
nuo 20 d. – Kamilės Uždavinienės, Dovilės Dagienės, Emilijos Petrauskienės ir Radvilės Rimgailės-Voicik paroda „Augalų albumas“
nuo 20 d. – Bo Bicknell-Knighto (D. Britanija) tarpdisciplininė paroda „Kompiuterio valdomas personažas / Non-Player Character“

Baroti galerija
Didžioji Vandens g. 2
Paroda, skirta Klaipėdos apskrities dailininkų sąjungos veiklos 25-mečiui

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
Žibunto Mikšio (1923–2013) kūrybos paroda

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
iki 21 d. – Eglės Karpavičiūtės tapybos paroda „Re-painted“

Panevėžys

Panevėžio miesto dailės galerija
Respublikos g. 3
Ukrainos šiuolaikinio meno paroda „Erdvės“

G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka
Respublikos g. 14
Alisos Palavenis tapybos paroda

Pasipriešinimo sovietinei okupacijai ir Sąjūdžio muziejus
Respublikos g. 17
Paroda „Nepaisant visko“

Druskininkai

M.K. Čiurlionio memorialinis muziejus
M.K. Čiurlionio g. 35
Laimutės Fedosejevos karpinių paroda „Mano Čiurlionis“

V.K. Jonyno galerija
Turistų g. 9
nuo 20 d. – Jūros Vaškevičiūtės tapybos ir keramikos paroda „Pastebėjimai“

Trakai

Galerija „Fojė“
Vytauto g. 69
Romualdo Stančiko tapybos paroda „Anapus laiko“

Trakų Vokė

Trakų Vokės dvaro sodyba
Žalioji a. 2A
nuo 21 d. – Rolando Žigonio paroda „Nesuplanuoti paveikslai“

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
20, 21 d. 18.30 – L.A. Minkaus „DON KICHOTAS“. Choreogr. V. Medvedevas, muzikos vad. ir dir. M. Staškus
22 d. 14 val. – S. Mickio „MAMULĖ MŪ“ (libreto aut. A. Šimkus, dainelių tekstų aut. A. Sunklodaitė). Dir. M. Barkauskas
22 d. 18 val. – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus
23 d. 19 val. – E. Škarnulytės performansas „Afotija“
26–28 d. 18.30 – G. Puccini „MADAM BATERFLAI“. Dir. M. Staškus
27 d. 18 val. *Mažeikių kultūros centre*, 28 d. 17 val. *Joniškio kultūros centre* – Charkivo baleto gastrolės
29 d. 12 val. – K. Chačaturiano „ČIPOLINAS“. Dir. A. Šulčys

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
20 d. 18 val. *Visagino kultūros centro „Draugystės“ salėje* – „LIUDIJIMAI“ (pagal Ukrainos moterų pasakojimus). Rež. O. Koršunovas
Naujoji salė
20 d. 19 val. – K. Binkio „ATŽALYNAS“. Rež. J. Vaitkus
21 d. 19 val. – I. Bergmano „SCENOS IŠ VEDYBINIO GYVENIMO“. Insc. aut. ir rež. V. Rumšas
Mažoji salė
22 d. 17 val. – P. Shafferio „EQUUS“. Rež. J. Brazys
24, 27 d. 19.30 – T. Kavtaradzės „SIRENŲ TYLA“. Rež. L. Kutkaitė
28, 29 d. 19.30 – M. Bellemare „LAISVĖ“. Rež. D. Gavenonis

Valstybinis jaunimo teatras
20 d. 17.30 – „DON KICHOTAS“ (pagal M. de Cervanteso kūrybą). Rež. A. Juška
21 d. 18.30 *Salėje 99* – É. Louis „EDŽIO PABAIGA“. Rež. N. Jasinskas
22 d. 16 val. – M. Nastaravičiaus „JAUNO ŽMOGAUS MEMUARAI“ (pagal R. Gavelio romaną). Rež. E. Švedkauskaitė
25 d. 17.30 – PREMJERA! „ERINIJOS“ (pagal J. Littello romaną „Gero linkinčiosios“). Rež. ir scenarijaus aut. S. Loznica
27 d. 18.30 – „ŽMOGUS IŠ ŽUVIES“ (pagal A. Vološinos pjesę). Rež. E. Švedkauskaitė
28 d. 18.30 – Dante's Alighieri „INFERNO-PARADISO“. Rež. E. Nekrošius (teatras „Meno fortas“)
29 d. 16 val. *Salėje 99* – T. Kavtaradzės „SAPNAVAU SAPNAVAU“. Rež. K. Gudmonaitė
29 d. 18.30 – J. Logano „RAUDONA“. Rež. V. Masalskis

Vilniaus mažasis teatras
20 d. 18.30 – N. Vorožbit „SAŠA, IŠNEŠK ŠIUKŠLES“. Rež. S. Žyrkovas (Ukraina)
21, 22 d. 18.30 – P. Pukytės „SCILĖ NORI BŪTI ŽMOGUMI“. Rež. G. Tuminaitė
26 d. 18.30 – Žemaitės „MARTI“. Rež. G. Tuminaitė, dramaturgė P. Pukytė
28 d. 18.30 – D. Zavedskaitės „EIN ELEFANT“. Rež. T. Montrimas

Oskaro Koršunovo teatras
25 d. 19 val. *OKT studijoje* – B. Kapustinskaitės „DETOKSIKACIJA“. Rež. D. Gumauskas

Vilniaus senasis teatras
20 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – „VIENIŠAS ŽMOGAUS BALSAS“ (pagal S. Aleksijevič knygą „Černobylio malda“). A. Metalnikovos monospektaklis. Rež. V. Dorondovas
21 d. 18.30 – „MEDĖJA SVETIMŠALĖ“ (J. Anouilh'o, A. Sekulovo, K. Kavafio, R.M. Rilke's ir M.Cvetajevos kūrinių motyvais). Rež. D. Dobreva
22 d. 18.30 – M. Macevičiaus „PRAKEIKTA MEILĖ“ (pagal P. Sanajevo apysaką „Palaidokite mane už grindjuostės“). Rež. A. Jankevičius
27 d. 18.30 – A. Vvedenskio „EGLUTĖ PAS IVANOVUS“. Rež. J. Vaitkus
28 d. 12 val. – S. Maršako „KATĖS NAMAI“. Rež. A. Uteganovas (Rusija)
28 d. 18.30 – E.-E. Schmitto „DVIEJŲ PASAULIŲ VIEŠBUTIS“. Rež. S. Račkys
29 d. 18.30 – E. De Filippo „FILOMENA MORTURANO“. Rež. A. Latėnas

Vilniaus teatras „Lėlė“ Didžioji salė
21, 22 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „GRYBŲ KARAS“. Rež. A. Mikutis
25 d. 18.30 – PREMJERA! V. Rimkaitės „PASIRINKIMAS“ (pagal Edith Eger knygą „Pasirinkimas“). Rež., dail. G. Radvilavičiūtė
28, 29 d. 12 val. – „KAIME NĖRA WI-FI“ (pagal D. Kandrotienės knygą). Rež. Š. Datenis

Mažoji salė
21 d. 14 val. – „ANTIS, MIRTIS IR TULPĖ“ (pagal W. Elbrucho knygą). Rež. J. Trimakaitė
22 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „DEBESYS“. Rež., dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė
28 d. 14 val. – R. Mikučio „LIUNĖS NUOTYKIAI“. Rež. A. Grybauskaitė
29 d. 14 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis

Palėpės salė
21 d. 16 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis
22 d. 16 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“. Rež. ir dail. R. Driežis

„Menų spaustuvė“
20 d. – tarptautinis festivalis vaikams ir jaunimui „Kitoks ’23“
26 d. 18 val. – miuziklas „MYTHOS“. Rež. T. Kizelis
27 d. 18.30 – ,,PASKUTINIS SPEKTAKLIS“. Rež. G. Zapalskis
27 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – L. Tolstojaus „KREICERIO SONATA“. Insc. aut., rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)
29 d. 18, 20 val. – akustinė programa „D. Starkauskas: Širdis plaka, jausmo nėra“

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
20, 21 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – PREMJERA! O. Kobylianskos „ŽEMĖ“. Rež. I. Uryvskyi
25 d. 18 val. *Rūtos salėje* – „Revizorius“. Rež. S. Zhyrkovas (Alytaus miesto teatras)
26 d. 18 val. *Rūtos salėje* – „KŪNAI“. Choreografai, režisieriai M. Pinigis, A.C. Bibiano (J. Miltinio dramos teatras)
27–29 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „VEIDAS/VISAGE“. Rež. V. Adelus ir I. Adelus&Suran (Prancūzija) (NKDT kartu su Ešo prie Alzeto teatru ir „Kaunas 2022“)
29 d. 12 val. *Ilgojoje salėje* – „EMILIŲ EMILIS“. Rež. A. Gornatkevičius

Kauno valstybinis muzikinis teatras
20 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „ELISABETH“. Muzikinis vad., dir. J. Janulevičius
21 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis
22 d. 12 val. – Z. Bružaitės „GULIVERIO KELIONĖS“(pagal J. Swifto romaną, libreto aut. D. Čepauskaitė). Muzikinis vad. ir dir. V. Visockis
22 d. 18 val. – E. Johno, T. Rice’o „AIDA“. Dir. J. Janulevičius
26 d. 18 val. – G. Verdi „MAKBETAS“. Muzikinis vad. J. Janulevičius, rež. G. Želvys, dir. J. Geniušas
27 d. 18 val. – F. Loewe „MANO PUIKIOJI LEDI“. Rež. V. Streiča, muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius, dir. J. Geniušas
28 d. 18 val. – T. Dobrzanskio „KARALIAUS ANTRININKAS“. Rež. K.S. Jakštas, dir. V. Visockis
29 d. 12 val. – A. Jasenkos „DRYŽUOTA OPERA“. Rež. V. Martinaitis, Dir. V. Visockis
29 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. J. Geniušas

Kauno kamerinis teatras
20 d. 18 val. – M. McDonagh „PAGALVINIS“. Rež. G. Varnas
21 d. 16 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMillan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova
22 d. 12 val. – „MILŽINAS MAŽYLIS“ (pagal K. Zylės knygą). Rež. E. Kižaitė
27–29 d. 18 val. – PREMJERA! J.-P. Sartre’o „NEPALAIDOTI MIRUSIEJI“. Rež. J. Vinciūnas. Vaidina I. Sikorskytė, P. Barzdžius, M. Sigliukas, M. Berulis, R. Petraitis,Š.R. Meliešius, R. Siaurusaitis

Kauno lėlių teatras
21 d. 12 val. – „DANTUKŲ TROLIAI“. Rež. O. Žiugžda
22 d. 12 val. – „KAIP TAMSA GERIAUSIU DRAUGU TAPO“ (pagal E. Yarlett kūrinį „Orionas ir tamsa“). Rež. O. Žiugžda
28 d. 12 val. – „ALIO ALIO, ŽEME!“ (pagal V.V. Landsbergio kūrinį „Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes“). Rež. G. Damanskytė
29 d. 12 val. – „ŠEIMYNĖLĖ IŠ DIDŽIOSIOS GIRIOS“. Rež. O. Žiugžda

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
20 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – J. Pulinovič „ELZĖS ŽEMĖ“. Rež. P. Gaidys
21 d. 12, 17 val. – V. Rimkaitės „SNIEGO KARALIENĖ“. Rež. P. Tamolė
21 d. 18 val. *Kamerinėje salėje* – „MUSĖ“ (pagal to paties pavadinimo D. Čepauskaitės pjesę). Rež. M. Zubkova
25 d. 10, 11 val. *Kamerinėje salėje* – „ČIA TU? ČIA AŠ!“. Vaidina V. Kvedaravičiūtė, E. Šimelionė, D. Želvys
26 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – D. Nowakowskio „KAI KURIOS ERELIŲ RŪŠYS“. Rež. I. Reklaitis
27 d. 11, 12 val. *Juodojoje salėje* – „DEBESŲ LOPŠINĖ“. Choreogr. ir rež. L. Geraščenko (šokio teatras „Judesio erdvė“)
28 d. 18 val. *Kamerinėje salėje* – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. M. Vendland
28 d. 18.30 – R. Jaroszo „ROBOTŲ PASAKOS“. Rež., šviesų dail. K. Dworakowski

Klaipėdos muzikinis teatras
20 d. 17.30 *Žvejų rūmuose* – edukacinis renginys-atvira repeticija su B. Kutavičiaus opera „Lokys“
21 d. 18.30 *Žvejų rūmuose* – B. Kutavičiaus „LOKYS“ (libreto aut. A.M. Sluckaitė-Jurašienė). Muzikos vad. ir dir. M. Staškus
22 d. 12 val. *Žvejų rūmuose* – K. Lučinsko „TIKROJI DINOZAURŲ ISTORIJA“. Choreogr. A. Krasauskaitė
29 d. 12 val. *Žvejų rūmuose* – J. Gaižausko „BURATINAS“. Meno vad. T. Ambrozaitis, dir. G. Vaznys

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras
20 d. 18.30 – „MAN ŠIANDIEN – HAMLETAS“. Rež. I. Stundžytė
21 d. 18 val. – M. von Mayenburgo „SKULPTŪRA“. Rež. P. Ignatavičius
22 d. 12 val. – M. Jašinskaitės „#BJAURUSIS ANČIUKAS MOKYKLOJE #“ (pagal H.K. Anderseno pasaką „Bjaurusis ančiukas“). Rež. Š. Datenis
22 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – „VISU GREIČIU ATGAL!“ (pagal P. Notte pjesę „Dvi poniutės pakeliui į Šiaurę“). Rež. A. Lebeliūnas
23 d. 11 val. *Mažojoje salėje* – „NEREGĖTAS PASAULIS“. Choreogr. B. Banevičiūtė („Menų spaustuvė“)
24 d. 10 val. *Mažojoje salėje* – „BUILDING A TENT“. Choreogr. S.S. Johnsen (Norvegija) („Menų spaustuvė“)
24 d. 18.30 – R. Schimmelpfennigo „ČIA IR DABAR“. Rež. A. Jankevičius (Keistuolių teatras)
25 d. 10 val. – „UNI (NO“. Choreogr. A. Heinas („Menų spaustuvė“)
27 d. 18.30 – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas
28 d. 17.30, 20 val. – „FOUND FOUND FOUND“. Tekstas D. Zavedskaitės, rež. N. Jasinskas

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras
20 d. 18 val. – H. Pinterio „ALIASKA“. Rež. A. Gornatkevičius
21 d. 18 val. – M. Nastaravičiaus „LAUKYS“. Rež. O. Lapina
22 d. 14 val. – PREMJERA! „NEPAPRASTA EDVARDO TIULEINO KELIONĖ“ (K. DiCamillo knygos motyvais). Rež. K. Siaurusaitytė
22 d. 18 val. – I. Vyrypajevo „IRANO KONFERENCIJA“. Rež. A. Špilevojus (Miltinio laboratorija)
27 d. 18 val. – N. Gogolio „APSIAUSTAS“. Rež. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija)
28 d. 18 val. – S. Kymantaitės-Čiurlionienės „TIE METAI“. Rež. J. Vaitkus
29 d. 12, 14 val. – „LOPŠINĖ ŽEMEI“. Rež. I. Jackevičiūtė

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
21 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistai A. Benkauskaitė (mecosopranas), O. Švabauskaitė (violončelė), E. Kulikauskas (violončelė). Dir. M. Pitrėnas. Programoje G. Bizet, O. Respighi, G. Sollima, N. Campogrande’s kūriniai
22 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – koncertas visai šeimai „Disnėjaus filmų muzika“. Ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Solistė E. Vakarinaitė (balsas). Dir. R. Beinaris. Programoje W. Disney’aus kino studijos filmų „Gražuolė ir pabaisa“, „Undinėlė“, „Aladinas“, „Ledo šalis“, „Princesė ir varlius“, „101 dalmatinas“, „Pokahonta“, „Liūtas karalius“ muzika
27 d. 18 val. *Kauno valstybinėje filharmonijoje*, 28 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Mozarto muzikos efektas. LKO, Ieva Pranskutė, Mislav Brajković, Martynas Stakionis“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Solistai I. Pranskutė (smuikas), M. Brajkovićius (violončelė, Kroatija). Dir. M. Stakionis. Programoje W.A. Mozarto, J. Juzeliūno kūriniai
29 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – koncertas visai šeimai „Kai skamba būgnai“. Muzikuos ir su vaikais bendraus V. Švažas (perkusija), G. Mačiulskis (perkusija). Programoje G. Mačiulskio kūrinių mušamiesiems improvizacijos
29 d. 16 val. *Viniuje, Filharmonijos Mažojoje salėje*, – kamerinės muzikos koncertas „Japoniški peizažai su Čiurlionio kvartetu“. Čiurlionio kvartetas. Programoje J. Hisaishi, Ph. Glasso, T. Takemitsu, V. Bartulio, T. Yoshimatsu kūriniai

Vilnius

Šv. Kotrynos bažnyčia
22 d. 19 val. – teatralizuotas koncertas „Holivudo žvaigždės“. Atlikėjai L. Rastokaitė, J. Bareikis, K. Balčiūnas, M. Garbačas, M. Stundžia, V. Smolskas

„Organum“ koncertų salė
21 d. 18 val. – J. Kosanović (fortepijonas, Serbija). Programoje J. Haydno, F. Liszto, A. Scriabino, G. Gershwino kūriniai

Vakarai

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
28 d. 13 val. – ekskursijos po parodą „Portretai“ su menininku D. Žiūra

Valdovų rūmai
21 d. 11 val. – edukacinis užsiėmimas „Laiškas iš Vilniaus“
21 d. 12 val. – edukacinės dirbtuvės „Gimtadienio atvirukas Vilniui“
21 d. 14 val. – edukacinė ekskursija „Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino šeima: vaikai ir vaikaičiai“
24 d. 17 val. – diskusija „1863–1864 m. sukilimas – keturių kultūrų vienybė prieš Rusijos viršenybę. Pamoka dabarčiai“

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA

Apie skaitymą / Marcel Proust ; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius. – [Vilnius] : Hubris, [2021]. – 1 epub failas. – (Apie). – ISBN 978-609-8280-10-4

Aukso sprindis : romanas / Marija Gudelytė. – 2-oji patais. laida. – Vilnius : G. Marčiukaitytė : M. Gudelytė, 2022. – 192, [1] p.. – Tiražas 35 egz.. – ISBN 978-609-08-0073-7

Balta drobulė : romanas / Antanas Škėma. – Pakart. laida. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2022]. – 191, [1] p.. – (Mažos didelės knygos). – Tiražas 4500 egz.. – ISBN 978-609-479-680-7

Gimęs neteisėtai : [pasakojimai iš vaikystės Pietų Afrikos Respublikoje] / Trevor Noah ; iš anglų kalbos vertė Vaida Jėčienė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 356, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5214-0 (įr.)

Jonvabalių takas : [romanas] / Kristin Hannah ; iš anglų kalbos vertė Vilma Krinevičienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-9955-13-682-8

Juk esu mirtis : [trileris] / Chris Carter ; iš anglų kalbos vertė Renata Petrylaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-055-6

Kambario 622 paslaptis : romanas / Joël Dicker ; iš prancūzų kalbos vertė Liucija Baranauskaitė-Černiuvienė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 573, [2] p.. – Tiražas 2300 egz.. – ISBN 978-609-01-5362-8 (įr.)

Kamino sala : romanas / John Grisham ; iš anglų kalbos vertė Bronislovas Bružas. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-025-9

Kantrybės akmuo. Sengė sabur : [romanas] / Atiq Rahimi ; [iš prancūzų kalbos] vertė Stasė Banionytė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 152, [2] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-01-5347-5 (įr.)

Kelionės su Čarliu ieškant Amerikos / John Steinbeck ; iš anglų kalbos vertė Arvydas Malinauskas. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-064-8

Keturi vėjai : [romanas] / Kristin Hannah ; iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas : iliustr.. – ISBN 978-609-490-002-0

Ketvirtadienio žmogžudysčių klubas : [romanas] / Richard Osman ; iš anglų kalbos vertė Renata Petrylaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-004-4

Kvinė : [detektyvinis romanas] / Kimberley Chambers ; iš anglų kalbos vertė Vilma Krinevičienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-054-9

Ledinis šaltis : Ricoli ir Ailz trileris / Tess Gerritsen ; iš anglų kalbos vertė Vilma Krinevičienė. – Kaunas : Jotema, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-9955-13-634-7

Lemtingas pažadas : [detektyvinis romanas] / Angela Marsons ; iš anglų kalbos vertė Renata Vereikienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-026-6

Magijos iškilimas : [romanas] / Nora Roberts ; iš anglų kalbos vertė Jurgita Jėrinaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – (Išrinktosios saga ; kn. 3). – ISBN 978-609-490-027-3

Manęs nebeišvysi : [romanas] / Lesley Pearse ; iš anglų kalbos vertė Violeta Meiliūnaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-028-0

Mano vidinis vaikas – žudikas : [romanas] / Karsten Dusse ; iš vokiečių kalbos vertė Birutė Lipavičienė. – [Vilnius] : Alma littera, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-5354-3

Marlena : romanas / C.W. Gortner ; iš anglų kalbos vertė Lina Būgienė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-5234-8

Mefisto klubas : Ricoli ir Ailz trileris / Tess Gerritsen ; iš anglų kalbos vertė Paulina Kruglinskienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-9955-13-474-9

Melagė : [romanas] / Lesley Pearse ; iš anglų kalbos vertė Almantė Rimavičienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-058-7

Melo pokeris : [detektyvinis romanas] / Rachel Abbot ; iš anglų kalbos vertė Ieva Albertavičienė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-029-7

Piranezis : [romanas] / Susanna Clarke ; iš anglų kalbos vertė Bronislovas Bružas. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-5291-1

Ponia Egziuperi ir dangaus žvaigždės : romanas / Sophie Villard ; iš vokiečių kalbos vertė Jovita Liutkutė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-5300-0

Romanas su ponaičiu Bridžertonu : Kolino istorija : [romanas] / Julia Quinn ; iš anglų kalbos vertė Viktorija Uzėlaitė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 1 epub failas. – (Bridžertonai ; kn. 4). – ISBN 978-609-01-5294-2

Saulė ir jos gėlės : [poezija] / Rupi Kaur ; iš anglų kalbos vertė Kristina Tamulevičiūtė. – 2-oji laida. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2022]. – 248, [7] p. : iliustr.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-479-217-5

Tolimi krantai : [romanas] / Santa Montefiore ; [iš anglų kalbos vertė Irena Kupčinskienė]. – [Vilnius] : Alma littera, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-5251-5

Vaikai iš Kauno : romanas / Julius Kvedarauskas. – [Vilnius] : [J. Kvedarauskas], [2023]. – 270, [1] p.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-08-0082-9

Vėjai Kamino saloje : romanas / John Grisham ; iš anglų kalbos vertė Šarūnas Šimkus. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-033-4

Vieną po kito : [detektyvinis romanas] / Chris Carter ; iš anglų kalbos vertė Renata Petrylaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-9955-13-977-5

Vieną rugpjūčio vakarą : [romanas] / Victoria Hislop ; iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas : portr.. – ISBN 978-609-490-034-1

Vinas : [detektyvinis romanas] / Harlan Coben ; iš anglų kalbos vertė Ieva Šakelaitė. – Kaunas : Jotema, [2021]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-007-5

Parengė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos mokslų departamento Nacionalinės bibliografinės apskaitos skyrius

Savaitės filmai

Babilonas ***

Nebyliojo kino eroje ambicinga aktorė ir meksikietis padavėjas sparčiai kyla karjeros laiptais. Tačiau Holivude įsitvirtinus garsui, šlovės saulė virsta negailestinga kova dėl išlikimo. Staiga senosios žvaigždės tampa nebereikalingos, nes jų balsai per ploni, o vaidyba per daug ekspresyvi. Atrodo, kad naujausiame Damieno Chazelle'o filme visko tiesiog per daug ir režisieriui sunku sutelkti dėmesį. Personažas keičia personažą, tačiau nė vienas jų neįgauna gylio. Žmogiškosioms dramoms skiriama per mažai vietos, kad jos galėtų sujaudinti, o pompastika neišvengiamai veda nuovargio link. Vaidina Margot Robbie, Bradas Pittas, Tobey Maguire'as, Diego Calva, Olivia Wilde ir kt. („Babylon", rež. Damien Chazelle, JAV, 2022)

Kairo sąmokslas ***

Žvejo sūnus Adamas (Tawfeek Barhom) netikėtai gauna valstybinę stipendiją prestižiniame al Azharo universitete Kaire. Iš pradžių atrodo, kad laukia tradicinis auklėjimo romanas – pasakojimas apie ambicingą jaunuolį, kuris atsidūręs svetimoje aplinkoje mokosi naujų gyvenimo taisyklių ir išminties, bet Kanuose už geriausią scenarijų apdovanoto filmo veiksmas greit priverčia atsisakyti panašių lūkesčių. Mirus al Azharo didžiajam imamui, prasideda politinė kova dėl jo vietos, joje dalyvauja ne tik religiniai veikėjai, bet ir prezidentūra, saugumo struktūros. Ją ir stebime naivaus Adamo, tampančio politinio žaidimo sraigteliu, akimis. Žaidimas žiaurus ir kruvinas, kupinas aliuzijų į naujausius Egipto politinius įvykius, mat virš šalies vis dar sklando Musulmonų brolijos šešėlis. („Walad Min Al Janna", rež. Tarik Saleh, Švedija, Prancūzija, Suomija, Danija, 2022)

Korsažas ***

Tai ne istorinis filmas, nors jo herojė – Sisi vadinta Austrijos ir Vengrijos imperatorė Elžbieta, o greičiau fantazija apie moterį, bandančią išsilaisvinti iš laiko, žmonių ir papročių jai primetamo tabu korseto. Gražuolė ir elegantiškumo įsikūnijimas Sisi dar būdama gyva tapo populiariosios kultūros heroje, iškart sukeliančia asociacijas su įmantriomis ilgų plaukų šukuosenomis, liekna talija ir žirgais. „Korsaže" tai taip pat visaip apžaidžiama, kartais nebijant ironijos ar primerkto žvilgsnio iš dabarties. Bet, nepaisant gana žaismingo požiūrio į istoriją ir jos personažus, Vicky Krieps vaidina tragišką moterį: jos Sisi bijo laiko tėkmės ir vienatvės, nemoka mylėti savo vaikų, vis labiau tolsta nuo tikrovės, kuri jai nepriimtina, nes yra tik negyvų aukštuomenės taisyklių rinkinys. („Corsage", rež. Marie Kreutzer, Austrija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, 2022)

Salų tyla ****

Katalonų režisierius Albertas Serra kuria totalų ir hipnotizuojantį kiną. Šįkart jis išsirengė į Taitį, kur driekiasi ties saldaus sapno ir košmaro riba egzistuojanti erdvė. Vedliu po šį prarastąjį rojų tampa Benoît Magimelio suvaidintas komisaras, valdantis archipelagą prancūzų valdžios vardu. Jis stengiasi būti tarpininku tarp Prancūzijos ir vietinių, kurie pradeda baimintis, kad salose bus atnaujinti branduoliniai bandymai. Taip „Salų tyla" ima įgyti politinio kriminalinio filmo formą. Ironijos ir dekadentiškos atmosferos persunktame pasakojime daug nuorodų į kino istoriją. („Tourment sur les îles", „Pacifiction", rež. Albert Serra, Ispanija, Prancūzija, Vokietija, Portugalija, 2022)

Šventasis voras ****

Tai trileris apie žudiką maniaką. Jo prototipas siautėjo 2000-aisiais viename šventame musulmonams Irano mieste. Ali Abbasi laikosi žudiko gaudymo siužeto, nors jau filmo pradžioje paaiškėja, kas jis, ir „Šventojo voro" tema pamažu tampa žudiką palaikanti visuomenė. Ją matome pagrindinės filmo herojės, žurnalistės Rachimi (Zahra Amir Ebrahimi Kanuose apdovanota už geriausią moters vaidmenį), akimis. Atvykusi į svetimą miestą, ji iškart pasineria į nerimo ir religinės veidmainystės pritvinkusią atmosferą: viešbutis nenori priimti be vyriškio palydos atvykusios moters – išgelbsti tik žurnalistės pažymėjimas. Rachimi greit supranta, kad policija, kaip ir religinė valdžia, nesuinteresuota pagauti žudiko, nes jis žudo prostitutes. Tos moterys visuomenei yra bevertės, jų išsižada net šeimos. („Holy Spider", rež. Ali Abbasi, Danija, Vokietija, Švedija, Prancūzija, 2022)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

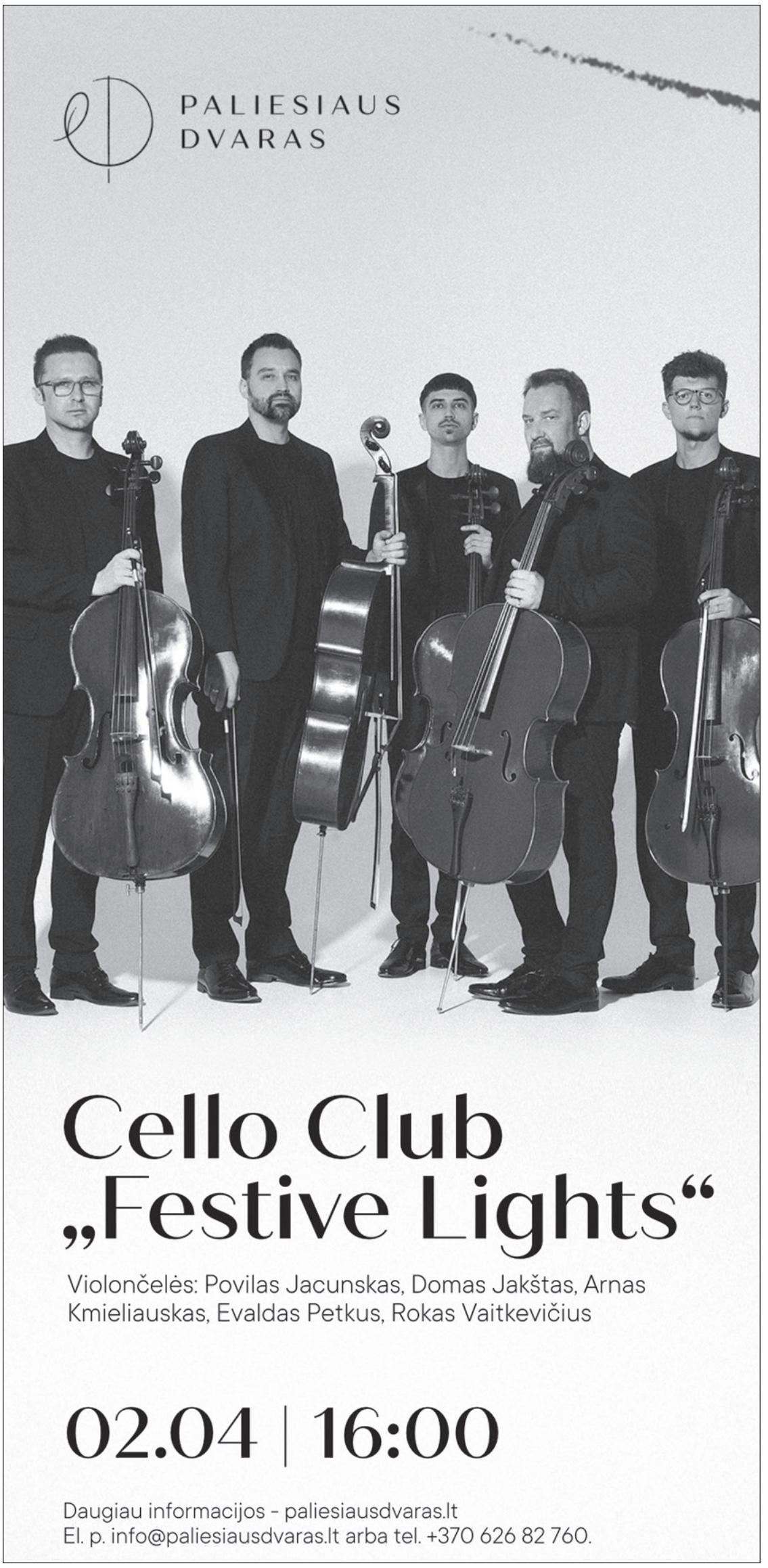

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos". Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos",
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė", Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras